

גיליון ל"ראש השנה" (ובו ז' עניינים בענייני ראש השנה ופרק "נחשבה")

"ומלכותו בכל משלה" סיפור מיוחד לראש השנה

מאת הרב רבי יאיר וינשטוק שליט"א

מיהא דבני ארץ ישראל צריכי למעבד שני ימים טובים של ראש השנה¹.

וביאור דבריו הוא, דרבה אמר שבארץ ישראל אחר התקנה חזרו לעשות רק יום אחד, ורק בחו"ל המשיכו לעשות ב' ימים, ורבה אמר דגם בארץ ישראל המשיכו לעשות ב' ימים, אך אכתי צריך ביאור ראיתו, דדלמא זה היה רק בזמן שקידשו על פי הראיה דאז היה להם ספק אולי לא באו עדים עד המנחה ולכן עשו ב' ימים, אך בזמן הזה שאין שום ספק מנין שעושים ב' ימים, וביארו הרמב"ן והרא"ש שבזמן רבא כבר לא קידשו על פי הראיה ומכל מקום חזינו מדבריו דצריך לעשות ב' ימים.

ובטעמא דמילתא שצריך לעשות ראש השנה ב' ימים גם בזמן הזה כתב הרמב"ן שם דהוא משום שאם בתחילה היה קדושה אחת גם בזמן הזה צריך לעשות ב' ימים, כמו שאמר ר' זירא שם ד' ע"ב לגבי יום טוב שני של גלויות, כיון שהיא תקנה ודאית, אמנם דבריו צריך עיון, דלכאורה לא דמי להא דר' זירא כי שם סבירא ליה דהיתה תקנה שתמיד יהיו שני הימים קדושה אחת, אך כאן מנלן שתקנו כן על כל שנה, דלמא תקנו כן רק אם לא באו עדים עד המנחה, ובכל שנה רק מספק עשו כן הרחוקים מבית דין.

1 והר"ח שם כתב: "ש"מ שאפילו בני ארץ ישראל צריכין להיות עושין ר"ה ב' ימים", ולכאורה זהו כדברי הר"ף, וכן הבין הרמב"ן במלחמות שם, אך לכאורה יש מקום לומר שכוונתו רק לפרש את דברי רבא, וקאי על זמנו שקידשו על פי הראיה, ולא על הזמן הזה.

מהרה"ג החו"ב בעל "ויברך דוד"
שליט"א

א) בירור מחלוקת הראשונים האם צריך לעשות ר"ה בארץ ישראל יום אחד או שני ימים

שיטת הר"ף וביאור ראיתו

גרסין בביצה ה' ע"א: "אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת דתנן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום, אמר ליה אב"י והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ביצה אסורה, אמר ליה אמינא לך אנא רבן יוחנן בן זכאי ואת אמרת לי רב ושמואל, ולרב ושמואל קשיא מתניתין לא קשיא הא לן והא להו", ופירש רש"י: "הא לן והא להו. לבני ארץ ישראל שעושין יום אחד מותרת, אבל לדין בני גולה אסורה, שהרי עדיין אנו עושין שני ימים", מבואר דסבירא ליה דאחר תקנת ריב"ז חזרו בני ארץ ישראל לעשות ראש השנה יום אחד, ואף דבני חו"ל גם היום עושים ב' ימים משום הזהרו במנהג אבותיכם מכל מקום הכא לא אמרי' הכי.

ולהלן ע"ב אמרינן: "רבא אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה, מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו (כן גי' רש"י, וגי' הר"ח: "שאם לא באו", ועי' תוס') עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש", וכתב הר"ף שם: "ושמעין

או"ח סי' שצ"ה, דהא בר"ה כ"א ע"א מפורש שבימיו עדיין קידשו על פי הראיה, וגם אם נאמר שבסוף ימיו כבר לא קידשו על פי הראיה מכל מקום אפשר שדבר זה אמר בזמן שעדיין קידשו על פי הראיה.

ולולי דברי הרא"ש והרמב"ן היה נראה ביאור אחר בדברי הרי"ף, דהנה בהא דאמרינן "מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש" פירש רש"י "אע"ג דתקן לקבל עדות החדש כל היום להיות מונין למועדות מן הראשון, ואפילו באו עדים לאחר המנחה, אבל מלעשות יום טוב שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה", והקשו התוס' מנין לו סברא זו, ובפני יהושע ביאר היטב את דעת רש"י, דסבירא ליה דמה שתקנו בזמן הבית לנהוג היום ולמחר קודש אינו ענין כלל לטעם קלקול השיר אלא היא תקנה אחרת בפני עצמה דכל שבאו מן המנחה ולמעלה יעשו שני ימים, ואם כן אף שבטלה התקנה הראשונה וחזרו לקבל מן המנחה ולמעלה אפילו הכי התקנה השניה במקומה עומדת משום דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו (וכעין זה סבירא ליה לרב יוסף שם לגבי איסור ביצה), והחתם סופר שם הוסיף שאת התקנה השניה לא יכל ר' יוחנן בן זכאי לבטל כיון שפשט איסורה ברוב ישראל, ורק את התקנה הראשונה יכל לשנות כי תקון המועדות נמסר לבית דין שבאותו דור, עיין שם.

ולפי זה נמצא דהתקנה דאם לא באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין שני הימים קודש שייכת גם בזמן הזה, כי גם היום לא באו עדים מן המנחה ולמעלה, שהרי היום לא באים עדים על החדש כלל, ומעולם לא נמנו בית דין לבטל תקנה זו.

ולפי זה כוונת הרי"ף פשוטה מאוד, דכיון שאמר רבא שגם היום נשארה התקנה שאם לא באו עדים לפני מנחה עושים שני הימים קודש, אם כן פשוט שגם בארץ ישראל יש לעשות שני ימים, שהרי תקנה זו היתה גם על ארץ ישראל וגם על מקום בית הועד, ואין זה משום מנהג אבות או גזירה, אלא משום עיקר התקנה, כנ"ל.

ועוד כתב הרמב"ן דהוא מאותו טעם שבני חו"ל עושים ב' ימים משום הזהירו במנהג אבותיכם דלמא גזרי שמדא ואתי לאקלקולי כדאמרי' שם ד' ע"ב, וכיון שאז עשו בכל שנה ב' ימים קדושה מספק, גם היום יש לעשות כן, וכן כתב הרא"ש שם, וכן כתב הרמב"ם הלכות קידוש החודש פ"ה ה"ז וה"ח, ולפי טעם זה סבירא ליה לרבא דגם בארץ ישראל אמרינן הכי².

וטעם זה הוא כדברי רב האי גאון בתשובה, הובא בבעל המאור שם, וזה לשונו: "ונמצא בשאלה למר רב נסים ז"ל מלפני רבינו הא"י גאון ז"ל, למה אמר אדונינו כי בני ארץ ישראל תופסין ראש השנה שני ימים הלא אנו רואים עד עתה שאין תופסין אלא יום אחד, והשיב בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אין מקום הוועד עושין אלא יום אחד אבל חוץ לתחום אותו מקום נוהגין שני ימים מקודם ושולחין שלוחים לכל מקום לאיזה יום קדשו בית דין את החדש וכל מקום ששלוחי תשרי מגיעין אין נוהגין את שאר המועדות אלא יום אחד, וזו היא ששנינו על ששה חדשים שלוחים יוצאין, ואשר אמרתם בעבור בני ארץ ישראל ביום טוב של ראש השנה, כך אמרנו בדין הוא שיעשו כמנהג הראשונים ולא ישנו ממנהג אבותיהם נ"ע, אלו דברי גאון ז"ל", עכ"ל, ותשובה זו נדפסה בתשובות הגאונים מוספיה (ליק) סי' א', הובאה באוצר הגאונים בביצה שם.

אמנם עיקר מה שכתבו הרמב"ן והרא"ש שבזמן רבא כבר הפסיקו לקדש על פי הראיה הוא תמוה, וכמו שהקשה בשו"ת אבני נזר

² ובשו"ת רשב"ש סי' תרי"ט כתב: "לפיכך נהגו שני ימים בר"ה כדי שלא יעשו ר"ה פעם יום אחד ופעם שני ימים", וצריך עיון דאנן מצינו שתקנו לעשות ב' ימים רק אם לא באו עדים עד המנחה, אך היכן שמענו לעשות ב' ימים בכל שנה, ובכפתור ופרח פי"א כתב: "האמנם ר"ה אפילו בארץ עבדינן תרי יומא דבזמן סנהדרי גדולה אפילו בירושלם שהיה מקום בית דין הגדול היו עושין לפעמים ראש השנה שני ימים... ולזה התקינו שאפילו בני ארץ ישראל יעשו לעולם ר"ה שני ימים", וכעין זה במגן אברהם ובמשנה ברורה או"ח סי' תר"א, וצריך ביאור היכן מצינו טעם זה.

שיטת בני א"י ורבינו אפרים ובעה"מ

ובבעל המאור שם כתב על דברי הרי"ף הללו: "ואין לנו שום ראיה מדברי רבא על מה שכתב, שלא נאמרו דברי רבא אלא בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אבל בדורות הללו מאחר שהותקן סדר העיבור על פי המנהג שנהוג בידינו הרי חזרה כל ארץ ישראל להיות כבית הועד שאין להם ספק בקדושת היום, ואין חייבין לשמור כי אם יום אחד בין בראש השנה בין בשאר ימים טובים, וכן נהגו לעשות בארץ ישראל כל הדורות שהיו לפנינו, עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינציאה והנהיגום לעשות שני ימים טובים בראש השנה על פי הלכות הרי"ף ז"ל, וכן כתב ה"ר אפרים ז"ל כמו שכתבנו אנו".

והרשב"א שם כתב כדבריו בתוספת ביאור, וזה לשונו: "אבל מזה לא שמענו מדבריו שהיו נוהגין שני ימים טובים בארץ ישראל כיון דידעינן בקביעא דירחא והרי כל ארץ ישראל כבית הוועד שכל ארץ ישראל היתה ראויה לקבל בו את העדים שכל מקום שיהיה שם בית דין היו העדים הולכין וכיון שכן הווי כמי שקבלו את העדים בכל ארץ ישראל קודם המנחה".

ולפי מה שביארנו בכוונת הרי"ף נראה בס"ד לבאר את דבריהם, דסבירא להו דלאו בביאת עדים לבית דין תליא מילתא, אלא גדר התקנה הוא שאם עד המנחה לא הוברר לבית דין קדושת היום אז עושים את שני הימים קודש, והאידינא גם כן חשיב שהוברר לבית דין זמן קדושת היום, כיון שסדר העיבור שבידינו הוברר לבני ארץ ישראל, וכל בני ארץ ישראל הם היום כבית הוועד, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות קידוש החודש סוף פ"ה ובספר המצוות מ"ע קנ"ג שהעיבור חל בכל העולם רק מכח חשבונם של בני ארץ ישראל, אם כן אף שאותה תקנה לא בטלה מכל מקום כיום אין לה על מה לחול כי תמיד הווי כאילו באו עדים לפני המנחה, [ונתעוררתי לזה מספר מבשר טוב על מסכת ביצה].

אולם עתה צריך לבאר מה ישיבו רבינו אפרים והבעל המאור על טענתו של רב האי גאון,

שלגבי ראש השנה גם בארץ ישראל שייך הטעם דהזהרו במנהג אבותיכם. וביאר המאירי דסבירא להו דהא דאמרינן הזהרו במנהג אבותיכם וכו' זה רק בימים שהיו עושים מספק ולא בימים שעשו כן מחמת תקנה. אך הקשה המאירי שבארץ ישראל במקומות הרחוקים מבית דין גם כן עשו ב' ימים מספק, וכתב דסבירא ליה לבעל המאור שכל הארץ נגררת אחר ירושלים.

ובחידושי החתם סופר (ביצה ד:) ביאר בדעת הבעל המאור דבארץ ישראל לא שייך לומר הזהרו במנהג אבותיכם, כי כל מקום בארץ ישראל היה ראוי שתהיה בו הסנהדרין, שהרי סנהדרין גלתה י' פעמים, ואם היה בו סנהדרין היו עושים רק יום אחד, ולכן בשום מקום לא היה מנהג קבוע לעשות ב' ימים, ורק בחו"ל שלא שייך שיהיה שם סנהדרין הווי זה בגדר מנהג קבוע לעשות ב' ימים.

ולענ"ד נראה על פי דרכו באופן פשוט יותר, דבארץ ישראל כל מה שנהגו אז ב' ימים היה מעיקרא על דעת שאם יהיה שם בית הוועד יעשו רק יום אחד, ואם כן היום שחזרה כל ארץ ישראל להיות בית הוועד כמו שכתב הבעל המאור, שוב אין שום מקום למנהג הקודם, כי כל עיקר המנהג היה רק על הזמן שלא היה שם בית הוועד.

ולפי סברא זו מובן שפיר מה שנהגו בני ארץ ישראל בזמן הגאונים לעשות ר"ה יום אחד אפילו במקומות הרחוקים שלא היו השלוחים מגיעים, כי בארץ ישראל לא שייך הטעם דהזהרו במנהג אבותיכם, כי כל המנהג היה רק אם לא יהיה שם בית הוועד, והיום כל ארץ ישראל כבית הוועד, כנ"ל, ונראה דלזה כיון בעל המאור במה שכתב שהיום "חזרה כל ארץ ישראל להיות כבית הועד שאין להם ספק בקדושת היום ואין חייבין לשמור כ"א יום אחד בין בראש השנה בין בשאר ימים טובים", משמע דטעם זה שייך גם על כל הימים טובים.

ולכאורה יש עוד לומר דסבירא ליה כדעת רבה דמה שאמרו הזהרו במנהג אבותיכם בידכם דלמא גזרי שמדא ואתי לאקלקולי זה שייך רק בחו"ל, אך בבני ארץ ישראל שבהם תלוי עיבור

יומא קמא כיש אומרים למחר והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר", ופירש רש"י שם ד"ה ה"ג שכל דברי הגמרא שם מתנו רבנן עד ושאר כל ימות החג כו' היא ברייתא שלימה "אלא שבעלי הגמרא אפסיקוה לפרש בכל מועד יום ביום מה תיקנו האחרונים שנהגו לעשות שני ימים לקרות ביום שני, לפי שהברייתא נשנית בארץ ישראל שאין עושין יום טוב אלא יום אחד". עכ"ל. הרי להדיא שבזמן שקידשו על פי הראיה עשו בכל ארץ ישראל ראש השנה רק יום אחד, דאם לא כן למה לא פירשה הברייתא את הקריאה של יום שני של ראש השנה ברוב המקומות בארץ ישראל.

וראיתי מי שהביא ראיה לשיטת הרי"ף מהא דתניא בתוספתא ר"ה פ"ד: "וכשקדשו את השנה באושה ביום הראשון עבר ר' יוחנן בן ברוקה ואמר כדברי ר' יוחנן בן נורי אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היינו נוהגין כן ביבנה, ביום השני עבר ר' חנינא בנו של ר' יוסה הגלילי ואמר כדברי ר' עקיבא ואמר רבן שמעון בן גמליאל כך היינו נוהגין ביבנה" [וכעין זה בבבלי ר"ה ל"ב ע"א], ולכאורה משמע שהיה ראש השנה ב' ימים, אך באמת ברייתא זו אינה נוגעת לעניינינו כלל, כי שם היה זה באותו מקום שקדשו את החודש ושם לכולי עלמא ראש השנה רק יום אחד, ופירושה דהך ברייתא מבואר בירושלמי ר"ה פ"ג ה"א, ע"ש.

דעת רס"ג כשיטת בני א"י ורבינו אפרים ובעה"מ.

ונראה דגם רבינו סעדיה גאון סבירא ליה בזה כשיטת בני ארץ ישראל והבעל המאור ורבינו אפרים, דהנה בשאלת רב ניסים גאון הנ"ל לרב האי (תשובה"ג מוספיה סי' א') כתב: "כי רבינו סעדיה אמר בפירושו אין ספק מעיקרא אלא הקדוש ברוך הוא צוה את משה עבדו והוא אמר לישראל כי כשיהיו בארץ יהיה להם יום אחד ובחוצה לארץ שני ימים, וכן היה מעולם כל ישראל עושין בלא ספק על העיבור ועל החשבון עד שיצאו המינין ובקשו החכמים להראות כי ראית הירח והחשבון אחד הוא והיו עושין כל אותן הדברים שעשה רבן גמליאל בטבלה ועשו השלוחים וכו' ולאחר כן עשו חזרו לעמוד על עיקרם כשאמר הקב"ה

השנים לא חיישינן שיהיה כן, כי לא תשכח מפי זרעו.

כמה ימים עשו ר"ה בא"י בזמן שקידשו ע"פ הראיה

ומה שכתב רב האי גאון שבזמן שקידשו על פי הראיה גם כן עשו בארץ ישראל ראש השנה ב' ימים בכל המקומות הרחוקים מבית הוועד, אינו דבר מוסכם. דהנה בר"ה י"ח ע"א תנן דהשלוחין יוצאין "על אלול מפני ראש השנה", ופירש רש"י: "מודיעים מתי התחיל אלול, ועושין ראש השנה ביום שלשים לאלול בגולה דרוב שנים אין אלול מעובר, ואף על פי שספק הוא בידם שמא יעברוהו בית דין אי אפשר להן לדעת, ועל כרחן הולכין אחר רוב שנים", וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשניות שם, מבואר מדבריהם שאף שהיה אפשר שיעברו את החודש מכל מקום לא היה צריך לחוש לכך אלא עשו ראש השנה רק ביום ל', ודלא כרב האי גאון.

וברמב"ם הלכות קידוש החודש פ"ה ה"ז וה"ח חזר בו וכתב כרב האי, ופירש את המשנה באופן אחר, ע"ש. ובשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' ר"ז הביא את שני הפירושים וכתב: "והפירוש הראשון נראה לי יותר נכון דבגמרא (ר"ה י"ט ע"ב) אמרינן דבתשרי היו יוצאין מפני תקנת המועדים דמוטב יתקלקל ראש השנה ולא יתקלקלו כל המועדים, ואלו היו עושין ראש השנה ב' ימים לא היה מתקלקל ראש השנה".

ולפי פירוש זה בראש השנה גם בחוץ לארץ לא שייך הטעם דהזירו במנהג אבותיכם, וצריך לומר דמה שעושים היום ב' ימים ראש השנה בחו"ל הוא רק כדי שלא לחלקו משאר הימים טובים, ולפי זה בארץ ישראל שלא שייך האי טעמא עבדינן ראש השנה רק יום אחד כשיטת בעל המאור ורבינו אפרים.

ובתשובה להגאון ר' יעקב שור³ הביא ראיה אלימתא לשיטת רש"י ופירוש המשניות לרמב"ם מהא דאמרינן במגילה ל"א ע"א: "בראש השנה בחדש השביעי ומפטירין הבן יקיר לי אפרים ויש אומרים וה' פקד את שרה ומפטירין בחנה, והאידנא דאיכא תרי יומי

הפסיקתא ליום שני של ראש השנה נוספו בחו"ל על ידי הסופרים מתוך מדרשים אחרים.

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א.

(ג) בשר ויין בר"ה.

כתב המג"א (בהקדמה לסימן תקצז) וז"ל, ובמגיד מישרים כתב בפרשת נצבים, שלא לאכול בשר ולשתות יין בראש השנה ע"כ.

וזה לשון המגיד מישרים: והא בהני עשר יומין דלא למיכל בשרא ודלא למשתי חמרא וכו', איכא מ"ד דאית לאכנעא בהו, ומיהו לא נהוג עלמא הכי כו', ומכל מקום איבעי דלא למיכל בהו בשרא ודלא למשתי חמרא, ואוף בשאר אוכלין ומשקין למזער בהו. ואף על גב דאמר עזרא אכלו משמנים, ההוא לכלל עמא, ואנא ממלל ליחידי סגולה, ותו דמשמנים היינו שמן וחמאה וחלב, אבל לא בשר וכן בשתיה. ולא אמר שתו יינות אלא משקין אחרים דאינון מתוקים ע"כ.

והנה הפוסקים דנו אם יש דין שמחה בראש השנה או לא, ועי' בשו"ת יפה ללב (ח"ב עמ' נה ב) האריך להוכיח שיש דין שמחה בראש השנה, וממילא יש חיוב לאכול בשר ולשתות יין כמו בשאר ימים טובים, הביא דבריו בעל הכף החיים (שם אות יא) וכתב שכן עמא דבר, שאף יחידי סגולה אינם חוששים לדברי המגיד.

ובאמת האחרונים האריכו טובא בענין זה אי יש דין שמחה בראש השנה (עי' שאג"א סי' קא וקב ושד"ח מערכת ר"ה סי' ב אות ג וגליוני הש"ס מו"ק יט א ומשנת יעב"ץ ר"ה סי' נ), והביאו שלכאו' יש בזה סתירה בדברי הרמב"ם. דמצד אחד כתב הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הי"ז) "שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב" וכו', ומסתימת דבריו משמע שאף ראש השנה בכלל חיוב שמחה (וכ"מ בשו"ע סי' תקצז ס"א: אוכלים ושותים ושמחים כו', ובמשנ"ב סק"א כתב בשם הפוסקים שיש בו מצות ושמחת

למשה שיהיו בארץ יום ובחוצה לארץ שני ימים".

ולפי דבריו ברור שגם ראש השנה צריך להיות בארץ ישראל יום אחד, שהרי לפי דבריו יום טוב שני של גלויות אינו משום טעות אלא כך הוא עיקר הדין, ואם כן אין סיבה שיהיה בזה חילוק בין ראש השנה לשאר ימים טובים. ואמנם רב האי גאון כתב על זה: "כך ראינו כי זה שאמרתם שכתב רבינו סעדיה גאון פיומי ז"ל, קנה הוא שדחה בו את אפיקורוס", אך ידוע שרס"ג כתב כן בהרבה מקומות והאריך בראיות, וכן היא שיטת הר"ח בכמה מקומות בפירושו על הש"ס ובפירושו על התורה (הובא ברבינו בחיי פרשת בא בפסוק החדש הזה לכם), ונראה מהדברים שרס"ג וחביריו אכן סברו כך (וכל הקושיות שהקשו הראשונים על זה כבר מתורצות בדבריהם).

וגם אם נאמר שרס"ג כתב כן רק להשיב את האפיקורוס, מכל מקום מוכח מדבריו בבירור שכך היה מנהג ארץ ישראל בזמנו, כי בודאי לא היה כותב להשיב את האפיקורוס על פי דבר המוכחש מאליו ממנהג בני ארץ ישראל בזמנו, כי אז היו הקראים שמים את דבריו ללעג ולקלס.

ראיה מהפסיקתא.

ובפסיקתא בדפוסים המצויים יש דרשות לשני הפטרות של ראש השנה, וביאר הרד"ל במבוא הפסיקתא שלו (עמ' 15): "שאף בארץ ישראל בזמן שהיו מקדשין על פי הראייה היו עושין לפעמים ב' ימים ראש השנה אם באו עדים מן המנחה ולמעלה, ובזמן שפסקו מלקדש על פי הראייה לדעת הרי"ף צריך אף בזמן הזה בארץ ישראל לעשות ב' ימים ראש השנה", אמנם במבוא לפסיקתא מהדורת מנדלבוים (נ.י. תשכ"ב, עמ' יד) כתב שבשלשה כתבי יד של הפסיקתא יש רק דרשה אחת לראש השנה - בחדש השביעי, ובשני כתבי יד יש מלבד בחדש השביעי גם דרשה לקריאה נוספת של אותו יום, ורק בכתב יד אחד יש שני דרשות לקריאות של שני ימים. ונראה מזה שבפסיקתא המקורית שנערכה בארץ ישראל היתה רק פסקא אחת לראש השנה, והפסקאות שיש בכמה מהדורות של

השנה: ויאמר להם, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדנינו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם ע"כ, הרי שיש פסוק מפורש שיש מצוה לאכול בראש השנה משמנים, דהיינו בשר שמן.

אך כבר הקשה כן המג"מ עצמו, ודחה קושיא זו משני טעמים, ראשית משום שהפסוק מדבר להמון העם אבל יחידי סגולה צריכים להמנע מאכילת בשר ושתיית יין, ועוד שאין כוונת הפסוק לבשר שמן, אלא לשמן חמאה וחלב, וממתקים הכוונה למשקים מתוקין ולא ליין.

אך בספר יפה ללב שם תמה עוד על המג"מ, מהא דתנן (חולין פג א), בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט כו' (ופרש"י בע"ז ה ב שבימים אלו אי אפשר בלא בשר), ואלו הן, ערב יו"ט האחרון של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה כו' בד' פרקים אלו משחיטין את הטבח בעל כרחו כו' ע"כ, הרי מבואר שבערב ראש השנה קונים כולם בשר לכבוד ראש השנה.

וכבר תמה כן הגר"א, וכפי שמספר הרד"ל בספרו 'קדמות ספר הזוהר' (ענף חמישי) וז"ל, כמו ששמעתי בשם ש"ב הגאון אמיתי מהור"ח מוואלאזין זצ"ל, שאמר על מ"ש במ"מ שם שלא לאכול בשר בר"ה ומאי דכתיב אכלו משמנים היינו שמן וחלב ולא בשר, ותמה הגאון ז"ל שהרי משנה ערוכה היא ספ"ה דחולין (פג א) שערב ר"ה הוא מארבע פרקים שמשחיטין הטבח בע"כ דהיינו משום י"ט של ר"ה, דאלמא שמצוה לאכול בשר לשמחת י"ט של ר"ה, ואמר הגאון ז"ל שודאי מהרב ב"י הי' שכוחה באותה רגע המשנה ההיא, או היה לו ז"ל בה איזו רפיון בחזרה ועיין בה, אשר ע"י כן לא האירה כח משנה זו גם בהמגיד באותה שעה עכ"ל.

[והוסיף הרד"ל שמכ"מ הענין אמת למעשה, כמ"ש שם בתירוץ הראשון שליחידי סגולה הוא שנאמר שראוי להן להחמיר שלא לאכול בשר בר"ה ולקיים אכלו משמנים בשמן וחלב עכ"ל, והיינו דמכיון דהמון העם אוכלים בשר ניחא דמתניתין לא איירי ביחידי סגולה אלא בהמון העם. ועי' בשד"ח שם שרצה לפרש כן

בחגך שגם הוא נקרא חג, וכ"מ בשאלות שאי' טו ובמרדכי ר"ה סי' תשח ועוד).

ומאידך כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (ר"ה פ"ד מ"ז) וז"ל, לפי שאין קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, לפי שהם ימי תפלה והכנעה לפני ה' ויראה ממנו וניסה אליו, ותשובה ותחנה ובקשת מחילה, ואין ראוי במצבים כאלה לשמוח ולשיש עכ"ל. הרי שאין שמחים בר"ה ויו"כ.

וביארו רבותינו שהתשובה כתובה בדברי הרמב"ם עצמו בהלכות חנוכה (פ"ג ה"ו) וז"ל, אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה ע"כ. הרי שדקדק בלשונו שר"ה ויו"כ אינם ימי 'שמחה יתירה', ולכן אין אומרים הלל, ולעולם יש דין שמחה גם בר"ה ויו"כ אך לא שמחה יתירה (ועי' ב"ח סי' תקפב, בטעם הסוברים שאין אומרים בתפילת ר"ה מועדים לשמחה "דלשון זה משמעו שנתינת ראש השנה ויום הכפורים היא לשמחה ולששון כשאר חגים ומועדים וזמנים וזה ודאי אינו אלא לדון לברואי עולם ניתנו ולשוב בתשובה", ומשמע שאכן יש דין שמחה אלא שלא לזה ניתן החג).

ומעתה יש לדון האם אכילת בשר ושתיית יין הם מדין 'שמחה' או מדין 'שמחה יתירה', ונפק"מ אם יש חיוב לאכול בשר בראש השנה. ויש להביא קצת ראיה שרק בשמחה יתירה צריך לאכול בשר, שהרי בשבת יש סוברים שיש דין שמחה, ואעפ"כ אין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בשבת כמבואר בפוסקים (ש"ך יו"ד שמא סק"ז ומג"א סי' תקנב סקי"ג), והיינו משום דבשבת אין דין שמחה יתירה כמו בימים טובים אלא דין שמחה סתם.

וממילא מיושב דברי המג"א בשם המגיד שאין לאכול בשר בר"ה, משום דשונה ר"ה משאר ימים טובים שיש בהם שמחה יתירה משא"כ בר"ה, ולכן יכול לקיים את דין השמחה ע"י אכילת פת וכדומה בלא בשר ויין.

ובגוף דברי המג"א בשם המג"מ שלא לאכול בשר בר"ה, עי' בבית מאיר שם שהקשה על דבריו, שלא נראה כן מן הפסוק אכלו משמנים. וכוונתו לפסוק בנחמיה (פ"ח י) שנאמר בראש

לכבוד שני הלילות של ר"ה, אבל ביום אין לאכול בשר. וכן בקשת דוד מנבל הכרמלי לשלוח לו בשר הוא ללילה. וכן דברי הרמ"א שנוהגים לאכול בשר שמן מיירי בלילה.

והא דהקשה המגיד על עצמו מהפסוק בנחמיה דכתיב לכו אכלו משמנים, ולא תירץ שהפסוק דבר על ליל ר"ה שאז אכן אוכלים בשר שמן, הוא משום שהפסוק מדבר להדיא על היום ע"ש, ולכן הוצרך לחלק שמדובר על המון העם וגם אין הכוונה לבשר שמן אלא לחמאה וכדו'.

מהגאון בעל גינת אגוז שליט"א

ד) תוספת יו"ט בראש השנה.

הנה יעו"י שואל ומשיב (רביעאה סי' קכה) שנשאל אם יש להוסיף בר"ה מחול על הקודש כמו בשאר יו"ט, וכי, לכאורה לא הבנתי מקום ספק שלו דמ"ש ר"ה בשאר יו"ט, וכאשר עיינתי בזה מצאתי בשו"ת מהרי"ל (סי' לג) שהביא דיש שאין אוכלין סעודת יו"ט דר"ה מבעוד יום כדי שלא יוסיפו מחול על הקדש בהאי יו"ט משום דיומא דדינא הוא. עיי"ש מש"כ השואל ומשיב לפרש דבריהם עפי"ד רבינו יונה (ברכות יט, א מדפי הרי"ף) דיו"ט של ר"ה תלוי בר"ח, ועיי"ש מה דהוכיח דהוי כר"ח דאי"צ להוסיף מחול על הקודש.

ונראה לדון באופ"א שלא יהא דין תוספת ביו"ט דר"ה כשהיו מקדשין החודש על פי הראיה, דהנה אין מקדשין את החודש אלא ביום, כדאיתא בר"ה כה, ב, והנה קידוש חודש תשרי שאינו אלא ביום ר"ה, ורק אז מתקדש להיות יו"ט, [כשחודש אלול חסר, עי' ר"ה יט, ב מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, ונמצא דבליל ר"ה לא היה היום קדוש, דרק ביום נתקדש היו"ט, אלא דמשנתקדש נעשה היום כולו קודש למפרע.

ויתכן דלא שייך תוספת מחול על הקודש, אלא לקדושת היום הקיימת, שמוסיף עליה ומקדים קדושת היום, אבל כשעדיין אין תחילת היום קדוש, אין מקום לתוספת קדושה.

בכוונת המג"מ גופא, שרק ליחידי סגולה נאסר והם קיימו את דין המשמנים ע"י אכילת חמאה כו', אך כתב דמסתימת דברי המג"א משמע שגם המון העם צריכים להמנע מאכילת בשר ושתית יין.]

עוד כתב בעל יפה ללב שם להוכיח שאוכלים בשר בראש השנה, מהא דכתיב (ש"א פכ"ה פ"ח) שדוד שלח לנבל הכרמלי "וימצאו הנערים חן בעיניך כי על יום טוב באנו תנה נא את אשר תמצא ירך" וגו'. ופרש"י "וז"ל, ערב ראש השנה היה וצריכין אנו לסעודת יום טוב ע"כ, ומשמעות הפסוקים שדוד ביקש שיתן להם מהצאן אשר עמו בשביל אכילת בשרו, הרי שאוכלים בשר בר"ה.

ועוד הקשה מדברי הרמ"א (סי' תקפג ס"א) שכתב "ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה", ומקורו מהמרדכי (יומא סי' תשכג): ומה שאנו אוכלין טיסני ובשר שומן ושותין דבש וכל מיני מתיקה כדי שתהא השנה הבאה עלינו מתוקה ושמינה וכתוב כן בספר עזרא אכלו משמנים ושתו ממתקים ע"כ. הרי להדיא שאוכלים בשר שמן בר"ה.

והנה נחלקו הראשונים האם מותר להתענות בראש השנה. והגר"ש קלוגר בחכמת שלמה (או"ח סי' תקצז) הקשה על הסוברים שמותר להתענות, מהמשנה הנ"ל בחולין שכל העם קונים בשר לכבוד ראש השנה, ומוכח שמצוה להרבות בו באכילה כמו שאר ימים טובים. ותירץ וז"ל, אך לפי מה שכתב המג"א כאן (ס"ק ג) דבלילה ודאי אסור להתענות, יש לומר דתרווייהו איתנהו, דבלילה הוי מצוה להרבות בסעודה כמו בכל יום טוב, וביום הוי מצוה להתענות, ואתי שפיר ע"כ.

והיינו שיש חילוק בין ליל ראש השנה ליום ר"ה, וכל המחלוקת אם מותר להתענות הוא על היום, אבל בליל ר"ה לכו"ע אסור להתענות כמ"ש המ"א, וא"כ מה שקונים בשר לכבוד ר"ה הוא לסעודת הלילה.

ולפי"ז מיושב כל הקושיות על המגיד מישרים, שהוא דיבר על יום ראש השנה, ובזה כתב שאף מי שאוכל ולא מתענה לא יאכל בשר ושתה יין מפני אימת הדין, והא דתנן בחולין דהעם קונים בשר לכבוד ראש השנה, היינו

לתקוע להם, וז"ל, ולא ידעתי מאין מצאו היתר זה כי נ"ל שאסור, כדתניא (ב"מ נח, א) השוכר את הפועל לשמור הפרה והתינוק אין נותנים לו שכר שבת אלמא בהדיא קתני שאסור ליטול שכר שבת אלא ע"י הבלעה כמדפרש בסיפא דברייתא ששכרו ללמוד חודש, משם יראה שיצא שכרו בהפסדו וכו', עכ"ל.

ובב"י הביא ד' המרדכי אמתני' כתובות (סג, א) דתנן התם המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת וכו' וכן המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה שלשה דינרין בשבת, ע"כ, [והיינו דמורדת פוחתין דינר ליום ומורד חצי דינר ליום], ומפרשינן בגמ' (סד, א) מ"ש דבאשה פוחתין אף דשבת ובאיש אין מוסיפין אלא על ימות החול, משום דאיהו דמוסיף לה מיחזי כשכר שבת [ופרש"י, כמו שמשכר בשבת וגזירה משום מקח וממכר ושכירות]. ובמרדכי (סי' קפט) כ' וז"ל, מיחזי כשכר שבת, פסק הרב ר' ברוך מכאן יש לי חשש על החזנים שמשכירים אותם להתפלל בשבת, והרב ר' שמואל אומר דאין איסור דהא נותנים לו שכר לקיים המצוה להתפלל, עכ"ל.

ותמה הב"י ע"ד הרב ר' שמואל דאטו כדי לקיים מצוה נחלל שבת, והאריך שם דמד' רש"י הנז' בדינא דמורדת מבואר דאינו אלא גזירה משום מקח וממכר ושכירות, ולכאוף הא מקח וממכר גופיה לא מיתסר אלא מדרבנן, והו"ל גזירה לגזירה, ומסיק וז"ל, אלא ודאי לית ביה איסורא כלל אפי' מדרבנן, אלא דלתקון להוסיף לכתחילה לא רצו חכמים משום דהוי מיחזי לאינשי כשכר שבת, וכן משמע בפ' מקום שנהגו דת"ר ד' פרוטות אין בהם סימן ברכה לעולם וחד מינייהו שכר מתורגמנין, ומפרש טעמא משום דמיחזי כשכר שבת, ואם איתא דהוה שום צד איסור בדבר, לא הו"ל למימר אין בהם סימן ברכה דמשמע דלית בהו איסורא אלא שאין רואין סימן ברכה וכו', אלא שיש לחוש לכתחילה היכא דאפשר, ובמקום מצוה לא חששו כלל, וזהו דעת ה"ר שמואל שכתב דאין איסור דהא נותנים שכר לקיים המצוה, כלומר כיון דאין איסור בדבר כלל, אלא חששא בעלמא כיון דלקיים המצוה הוא שרי, ושלא כדברי ה"ר ברוך וה"ר יחיאל כנ"ל, עכ"ל.

כיוצא בזה שמעתי מבארים בפיוט בזמירות שבת "מאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבא" למה הוקדם התוספת ביציאתה לפני התוספת בכניסתה. דמשום דבשבת הראשונה עד שהגיע ליל יום השביעי עדיין לא נבראה מציאות השבת, ולא היתה קדושת שבת קיימת, ועל כן לא היה שייך תוספת שבת בכניסת שבת זו, רק ביציאתה, א"כ תוספת שבת היתה שייכת קודם ביציאת השבת, ואח"כ גם בכניסת השבת השניה.

[והנה החמדת שלמה (או"ח סי' לה אות ו) תמה ע"ד התוס' מו"ק ד, א (ד"ה מה) כתבו דהך תוספת כל שהוא, דילפינן ביומא פא, ב דמוספין מחול על הקדש ביוה"כ ובשבתות וימים טובים, יש להוסיף גם בשביעית, [אף למ"ד דאין תוספת בב' פרקים בסוף שנה השישית]. דלכאורה יפלא דאיך שייך תוספת שביעית כל שהוא, והא התחלת שביעית הוא באחד בתשרי, והוא יו"ט של ר"ה, א"כ תיפול"ל דאסור בחריש ובקציר משום יו"ט שצריך להוסיף מחול על הקודש. [עיי"ש מה שכתב בזה, ועוד נשנו בזה כמה אופנים לחלק בין איסורי מלאכה דשביעית לאיסורי מלאכה דשבת].

ולפי ד' מהרי"ל דליכא דין תוספת יו"ט בר"ה, א"כ ליתא מעיקרא לקושיית החמדת שלמה דכל תוספת שביעית כל שהוא תיפול"ל די ש תוספת יו"ט דר"ה, דבאמת ליכא לתוספת יו"ט בר"ה, ושפיר בעינן לתוספת משום שביעית].

ה) איסור שכר שבת בתוקעין וחזנין.

שו"ע או"ח תקפה סעיף ה, הנוטל שכר לתקוע בר"ה או כדי להתפלל או לתרגם בשבתות ויו"ט אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה. [ומקורו בברייתא פסחים נ, ב ת"ר ד' פרוטות אין בהם סימן ברכה וכו' ושכר מתורגמנין (שעומדין לפני החכם בשבתות ושומעין מפיו ומשמיעין לרבים, רש"י) וכו' שכר מתורגמנין משום דמיחזי כשכר שבת]. וכן במג"א (סקי"ב) דאינו רואה סימן ברכה אבל איסורא ליכא, כיון דצורך מצוה הוא.

אמנם הנה הטור (שם) כ' בשם אחיו ה"ר יחיאל ז"ל על הנוהגין לשכור א' מן השוק

ועוד, דהנה לשון הגמ' בהא דמורד אין מוסיף על יום שבת משום "דמיחזי" כשכר שבת, הרי דלאו איסור שכר שבת גופא יש כאן, וצ"ב.

ואשר נראה בזה בעזה"י, ובהקדם ד' רבינו הגר"ח בגדר האיסור דשכר שבת (בסטענסיל שבת יט, א ובמכתב מרן הגרא"ז בס' בית ירוחם להגר"י ורהפטיג בביאור ד' הרי"ף בשכר שבת בשכירות כלים עיי"ש), דגדר איסור שכר שבת אינו דאסור להרויח ביום השבת, [וכגון המוצא דבר שיכול ליטלו], אלא אם עושה מלאכה ואף מלאכה המותרת כמו בשומר את הפרה והתינוק, מ"מ היכא דמשתכר בזה אסור לשמור משום שכר שבת, והשמירה היא אסורה, והיינו דאסרו חכמים המלאכה משום שכר שבת הוא.

ומעתה נראה דאיסור שכר שבת לא יתכן אלא בשעשה הפועל מלאכה עבור השוכר, כמו שומר הפרה או עומד על המכס, וכן נטילת שכר על שכירת חפציו בשבת כמו בית המרחץ וכו', דבזה משום האיסור שכר שבת נאסרה הפעולה בשבת. אולם במילתא דעביד לעצמו, ורק די ש בני אדם הנהנים מזה ונותנים שכר ע"ז, לא הוי בכלל איסור שכר שבת, דא"א לאסור מלאכה שהיא נעשית לעצמו, וא"כ מה שמשלמין לו שכר ע"ז לאו בכלל איסור שכר שבת.

ולפי"ז הנה התוקעין והחזנין הלא בקיום מצוותן נפקי ידי החובה שלהם במצות התקיעה והתפילה, וא"כ אף דמהני גם להוציא אחרים יד"ח, אולם אין המעשה שלהם בכלל מלאכה האסורה, שהרי לדידיה קעביד, ואין נאסרת המלאכה כשהיא נעשית לעצמו שלא משום השכר, ומה שנותנים להם שכר על שאף אחרים יצאו יד"ח, אינו נאסר משום שכר שבת, שהרי אין הרויח אסור אלא הפעולה היא שנאסרת, וזו שלא נאסרה, אין בנטילת השכר עליה משום איסור שכר שבת.

והנה אף דפעמים כבר יצא התוקע ידי חובתו, י"ל דאכתי חשיב קיומו למצותו שלו, ושוב לא אכפ"ל מה דמהני אף לאחרים, דהנה דעת אחרונים (עי' דגול מרבבה סי' רעא, ומשנ"ב סי' ריג סקי"ד) דדין ערבות עביד ליה מחויב בדבר, וכשחבירו אינו יוצא ידי המצוה כאילו

הנה מפורש דעת הב"י דאין בשכירת התוקע איסור שכר שבת כלל, ואי"ז אלא חומרא בעלמא, ולהכי במקום מצוה לא חששו לזה כלל, וכמש"כ רש"י דהוי גזירה משום מקח וממכר, וע"כ דלאו איסור ממש דא"כ הו"ל גזירה לגזירה. ועי' דרישה (סי' שו סק"ב) שהביא ד' הב"י אלו דמשמע מדבריו שאין איסור כלל אפי' מדרבנן ולכן לא העמידו דבריהם במקום מצוה.

האמנם דדברי הב"י צריכים תלמוד, דהא ברייתא ערוכה היא בב"מ ומייתי לה הטור הנז', דהשוכר את הפועל לשמור אין נותנין לו שכר שבת ולפיכך אין אחריות שבת עליו, והנה אי אינו אלא חומרא בעלמא שלא ליטול שכר שבת, א"כ יהא זה חידוש גדול דיפקע ממנו דין האחריות שחל עליו משום חיובי השמירה. [ולא משמע מרהיטת לשון הברייתא דהא גופא אתא לאשמועין דין האיסור לשכור פועל לשבת דא"כ הו"ל למיתני בהדיא אסור לשכור וכו'].

ובאמת הלא בכמה דוכתי מפורש איסור שכר שבת, ובשו"ע סי' רמה (סעיף ו) פסקינן דאסור להנות משכר שבת עולמית (והוא מד' המרדכי), ובודאי משום חומרא בעלמא לא יאסר בהנאה עולמית. ויעוי' עוד סו"ס רמד לענין להושיב נכרי על המכס דהתירו איסור שכירת פועלים משום פסידא, והאריכו שם הפוסקים היאך הותר איסור שכ"ש, ומפורש דלאו חומרא בעלמא הוא דא"כ הא ודאי אף זה הותר משום פסידא מכ"ש מאיסור שכירת פועלים, ומשמע דאיסור גמור הוא. וא"כ צ"ע ד' הב"י דפשיטא ליה דאינו אלא חומרא בעלמא.

והנה באמת בד' ה"ר ברוך שבמרדכי, לא כ' אלא מכאן "יש חשש" על החזנין, ולכא' אי איסור הוא משום שכר שבת, א"כ לאו חששא הוא אלא איסור גמור.

עוד שמעתי לדקדק, חדא, דהנה הני ראשונים שהביא המרדכי הוציאו דינם ממתני' דמורד שאין מוסיף לה על יום שבת משום דמיחזי כשכר שבת, ויש להבין אמאי לא אייתי לה מברייתא דב"מ דלא ישכור פועל, דשם מפורש טפי האיסור דשכר שבת, ולמה למדו דינם מדין מורד שלא הוזכר שם דין זה בפירוש.

הפרה להיות פרה אדומה וכן התינוק שלא יטמא כי מעשה הפרה היה ע"י תינוקות וכו', וצ"ל דס"ל להר"ש דשאני מצוה התלויה בשבת עצמו ואין שייכה לימות החול כגון התפילות של שבת, וכ"מ מפרק מקום שנהגו ששכר התורגמן שהיו רגילים לתרגמן בשבת אין בו סימן ברכה, משמע אבל איסור ליכא וכמ"ש ב"י בזה, והיינו נמי מפני שהתורגמן תירגם דוקא בשבת, עכ"ל. והנה לפמשנ"ת י"ל בישוב קושייתו, דאע"ג דשמירת הפרה והתינוק מצוה היא, מ"מ כיון דלאו חובה דידיה ומצותו קעביד, הוי בכלל איסור שכר שבת, דרק היכא דעביד מצוה שלו וחובתו נפיק בה לאו בכלל איסור שכר שבת כמשנ"ת.

ולפי"ז קיימי שפיר ד' הב"י דאיסור נטילת שכר התוקע אינו אלא חומרא בעלמא דאכן לאו איסור שכר שבת גמור הוא כהיא דב"מ, ובאמת הב"י שם לא קאי אלא אד' המרדכי בשכר החזנין והגמ' דפסחים בשכר המתורגמנין, אולם בשוכר את הפועל לשמור וכו' איכא איסור גמור דשכר שבת, ונאסר שכר זה בהנאה עולמית. [אכן הטור דמייתי אדינא דשכר התוקע ברייתא דהשוכר את הפועל, דלכאו' נראה דלא כדברינו, אולי י"ל דיעו"ש דאיירי לשכור א' מן השוק לתקוע, ואולי נותנים שכר הטירחא לבא לתקוע, וילע"ה].

ומצאתי בס"ד בס' ארחות שבת (ח"ב פ' כב הערה קסג) שהובא שם שהגאון רבי שמחה זליג זצ"ל מבריסק הק' ע"ד הגר"ח הנז' שלא נאסר בעלמא הריוח בשבת אלא דהמלאכה נאסרה משום שכר שבת, והא בדינא דמורד שאינו מוסיף על יום שבת משום דמיחזי כשכר שבת, אף דאין שם שום סרך מלאכה. והגרא"ז מלצר זצ"ל השיב ע"ז דאה"נ דהתם רק מיחזי כשכר שבת. והדברים נפלאים.

[ובאמת באורח"ש שם הובא מהגר"ש אויערבאך זצ"ל בשם אביו הגרש"ז זצ"ל דהגר"ח אמר עפ"י דבריו דלענין חזן המתפלל בשבת אין איסור דתפילה לעולם לא חשיבא מלאכה. וכ"כ הגרא"ז במכתב הנז"ל בס' בית ירוחם עפ"י ד' הגר"ח. אכן לפמשנ"ת אינו משום המצוה, אלא דכיון דנפיק בה ידי חובתו שלו לא חשיבא מלאכה].

הוא לא יצא, וא"כ לנפשיה קעביד ונפיק בה ידי חובה זו. (ועוד י"ל עפ"י מה שאמר הגרמ"ש שפירא זצ"ל (הו"ד בקובץ קול מהיכל - ירח האיתנים עמ' שמח), דכשקיים המצוה לא נעשה פטור מן המצוה, וא"א לומר שאינו בר חיובא בהמצוה, אלא שהעמיד קיום למצותו, אבל אינו פטור מן המצוה, ואי עביד תו עוד קיום למצוה, בודאי נמי הויא מעשה מצוה ויש לו עוד קיום למצותו, ולא דליהוי ליה תרי מצוות, אלא דאית ליה שני מעשי קיום למצותו, ומשו"ה דינא הוא דאע"פ שיצא מוציא, [ואיכא נפקותא כגון אם הקיום השני הוי יותר בהידור, ועיי"ש שהאריך בראיותיו לזה]. ולפי"ז הרי אף אי נפיק יד"ח, כל היכא דעביד המצוה הוי קיום למצותו שלו, ושוב לאו מלאכה היא שתאסר משום שכר שבת).

ומעתה הנה בגמ' כתובות דמורד אינו מוסיף על יום שבת הא ליכא איזה מלאכה עבור חבירו שתאסר, אלא דאסרו חכמים נטילת השכר מטעם "דמיחזי" כשכר שבת. והך דינא באמת אינו אלא חומרא בעלמא כמש"כ הב"י, ולהכי לא חשיב גזירה לגזירה, אולם האיסור דשכר שבת הוי איסור גמור, שאסרו הפעולה משום שכר שבת, רק דאף היכא שאין הפעולה נאסרת או דליכא פעולה כלל, החמירו חכמים שלא ליתן שכר משום דמיחזי כשכר שבת.

וזוהו שכל המרדכי בשם ה"ר שמואל דאין איסור משום שנותנים לו לקיים המצוה להתפלל, והיינו דמשום דנותנים לו שכר על מצוה להתפלל שהוא מחויב בה ונפק בה ידי חובתו ליכא איסור, וה"ר ברוך נמי לא אמר אלא דמכאן יש חשש על החזנין שנוטלין שכר, והיינו דודאי לאו איסור גמור הוא כמשנ"ת, אלא דאיכא חומרא דמיחזי כשכר שבת, ובהא פליג ה"ר שמואל דבמצוה ליכא אף משום האי דמיחזי כשכר שבת, דבהא לא תיקנו כלל כמש"כ הב"י. וזהו שלמדו הראשונים דינם מסוגיא זו דמורד שנאסר אף שכר דמיחזי כשכר שבת הגם שאינו בכלל האיסור דשכר שבת.

והנה הט"ז (שם סק"ז) הק' ע"ד רבינו שמואל ז"ל, וקשה על הר"ש מההיא דשוכר פרה ותינוק שמביא הטור, וזהו ודאי מצוה שומר

עבדות ומפיק צד חירות, הובא שם בה"ג. והנה בשלמא אם היה המצוה לתקוע בשופר, א"כ שפיר חש"ו וכל מי שאינו מחויב אינו מוציא יד"ח, אבל אם אין המצוה אלא בשמיעת קול השופר, א"כ ק' אמאי אינו מוציא יד"ח, ומאי אכפת לן מאן תקע. וכן יש לתמוה מהא דתנן לב, ב והמתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא, הובא שם בה"ד, וה"נ ק' מאי אכפ"ל אם לא נתכוין בתקיעתו, סו"ס הא שמע קול שופר.

ועוד יש להקשות דאי' בברייתא (כז, א) ציפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר, הובא בפ"א ה"ו, וכו' הראשונים דהיינו דהוי חציצה בין פיו להשופר. והנה בשלמא אי המצוה בתקיעה, א"כ היכא דאיכא חציצה בין פיו להשופר, הרי"ז פוסל מצות התקיעה, אבל אם אין המצוה אלא בשמיעה אמאי פסול.

וכ' בס' יום תרועה (וכ"כ בשאג"א סי' ו) דע"כ נראה דמצות שופר דר"ה היא התקיעה והשמיעה שניהם יחד, אלא דעיקר המצוה היא התקיעה. אמנם בדעת הרמב"ם מפורש שאין מצוה בתקיעה כלל, שכתב דיוצאין בשופר הגזול, משום שאין המצוה אלא בשמיעת הקול ואי"צ למצוה נגיעה בשופר כלל. וכבר עמד שם איהו גופיה דדבריו לא יתיישבו עם ד' הרמב"ם דמפורש שם שאין המצוה אלא השמיעה גרידא ולא התקיעה. וצ"ע.

ותו תמוה טובא אף אי נימא דהמצוה בתקיעה, דהנה חציו עבד וחציו בן חורין אף את עצמו אינו מוציא, דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חרות, ויש להתבונן, דהנה הלא בשאר מצוות כנטילת לולב וכדו', הא ודאי מצי מפיק נפשיה יד"ח, ומאי שנא מעשה מצות נטילת לולב ממעשה מצות תקיעת שופר, וצ"ע.

ואשר נראה בזה בעזה"י, דהנה כ' הרמב"ם בתשובה (הובא בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ח, ובשו"ת פאה"ד בנו"א קצת) וז"ל, שהמצוה שנצטוינו בה אינה התקיעה, אבל היא שמיעת התקיעה, ונפקא מינה שאם היתה מצוה תקיעה, כמו שחייב כל איש לישיב בסוכה וליטול לולב, יתחייב מזה שהשומע שלא יתקע לא יצא, והתוקע שלא שמע יצא, ואין הדבר

ו) מצות שופר דראש השנה.

כתב הרמב"ם ריש ה' שופר וז"ל, מצות עשה של תורה לשמוע תרועת שופר בראש השנה שנאמר יום תרועה יהיה לכם. [וכ"ה בפרטי המצוות שם, לשמוע קול שופר באחד בתשרי]. וכ"כ בסה"מ (מ' קע), שציונו לשמוע קול שופר ביום ראשון מתשרי והוא אמרו יתעלה בו יום תרועה יהיה לכם.

הנה כתב הרמב"ם דמצות שופר דר"ה המצוה היא לשמוע קול השופר, ובפ"א ה"ג כתב דמשו"ה יוצאין בשופר הגזול, וז"ל, שופר הגזול שתקע בו יצא, שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, אע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע, ואין בקול דין גזל, עכ"ל, וביאר המגיד משנה, דהיינו דחלוק מצות השופר מלולב ומצה שאינו יוצא יד"ח בגזול, משום דמצות שופר אינה אלא השמיעה, והשמיעה היא בלא נגיעה בשופר, משא"כ בלולב ומצה דל"ש קיום מצוותן בלא נגיעה, ולכך כשהם גזולים לא יצא יד"ח.

ומה"ט כ' הרמב"ם בפ"ג ה"י וז"ל, ואחד עומד ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו לשמוע קול שופר, עכ"ל, והרא"ש הביא דר"ת פליג וס"ל די ש לברך על תקיעת שופר דזה גמר המצוה, ובה"ג ס"ל דמברכין לשמוע קול שופר, ואין מברכין לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו במקרא מגילה, דבשמיעת קול הוא יוצא ולא בתקיעת שופר.

וכ' הרא"ש להוכיח דמברכין לשמוע קול שופר, מהא דתנן (כז, ב) התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס, אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא, והנה הלא אף התוקע עצמו אם היה עומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור ותקע, אם קול הברה שמע לא יצא, ואי נימא דהמצוה בתקיעה אמאי לא יצא, הא שפיר תקע.

ותמהו האחרונים ע"ד הרמב"ם (ס' יום תרועה ושאג"א) דבמתני' (כט, א) אי' חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתן, הובא ברמב"ם פ"ב ה"ב. ועוד שם בגמ', דחצי עבד וחצי בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, ואף לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד

ומעתה מבואר היטב הא דשייך שיאמרו הלכות במעשה התקיעה, והיינו שתהא תקיעת בר חיובא, ולא מהני בחש"ו ובעבד, וכן גם המתעסק נאמר דלא מהני תקיעתו לשמיעת תקיעה, וזהו דחצי עבד וחצי ב"ח אינו מוציא אף את עצמו ידי חובתו, משום דהמצוה לשמוע תקיעת בר חיובא, והרי חציה של התקיעה אינה מבר חיובא, דבעי' שמיעת קול תקיעה ממי שהוא בתורת החיוב של מצות שופר, [ועי' חזו"א או"ח סי' כט], אף שאין התקיעה ממעשה המצוה, ול"ש לברך עליה, וכעשיית סוכה שאינה המצוה ואין מברכין עליה, ומ"מ אית לה דינים בכדי שתהא מצוה הישיבה בסוכה כדינה.

ולפי"ז מבואר נמי הא דציפיהו זהב במקום הנחת הפה פסול, דכיון דחוצץ בין פיו להשופר, שוב הוי חסרון בהתקיעת גברא, ובעינן שמיעת תקיעה, וכמשנ"ת.

(ז) חציצה בשופר שציפיהו זהב

(א) שנינו ר"ה כז, ב שופר שציפיהו זהב במקום הנחת פה פסול, וכו' הרמב"ן וריטב"א דטעמא דפסול משום דאיכא חציצה בין פיו לשופר.

ובאבנ"ז (או"ח סי' תלב) הביא להקשות, הא כיון דציפוי השופר בזהב לשם נוי הוא, א"כ אמאי הוי חציצה הא קיי"ל כל לנאותו אינו חוצץ.

ועוד יש להקשות, דהא מיעוטו של שופר מצופה זהב ואינו מקפיד, וקיי"ל דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, וא"כ ה"נ לגבי שופר מיעוטו שאינו מקפיד בטיל ולא חייץ.

[והנה בעיקר מש"כ דמיעוטו של שופר חשיב מיעוט לענין חציצה, אף דבמקום הנחת פה איכא חציצה בכל אותו המקום, והנה לענין נטילת ידים כ' המשנ"ב (ריש סי' קסא) דתלי אם חציצה על רוב היד, אף דלגבי כל הגוף חשיב מיעוטא, וא"כ בשופר נמי נימא דיהא תלוי במקום הנחת פה. אכן נראה די"ל, דדוקא לענין נטילת ידים, דדין הנטילה על הידים הוא, בהא דיינין הידים בפנ"ע, וחשבינן רוב ומיעוט כלפי הידים, אולם לענין שופר אין מקום הנחת

כך, אלא שהמצוה היא השמיעה, לא התקיעה. ואמנם אנו תוקעין כדי שנשמע, כמו שהמצוה ישיבת בסוכה לא עשייתה, ואמנם נעשה כדי שנשב, ולפיכך מברכין לישב ולא לעשות, ומברכין לשמוע קול שופר ואין מברכין על תקיעת שופר, עכ"ל.

הנה כתב לן הרמב"ם דגדר מעשה התקיעה היא כמעשה עשיית הסוכה, וכך בשופר "תוקעין כדי שנשמע". והנה בסוכה אין עשייתה ממצות הישיבה בסוכה, וכלפי מצות הישיבה העשיה אינה אלא הכשר בעלמא, ומ"מ מצינו שנאמרו הלכות ודינים בעשייתה שהם מעכבים במצות הישיבה, וכפי שנסדרו בד' הרמב"ם, בפ"ה מסוכה ה"ח כ' ז"ל, תקרה שאין עליה מעזיבה וכו' הרי זו פסולה שהרי לא נעשו לשם סוכה אלא לשם בית וכו', ובה"ט, אף על פי שלא נעשית לשם מצוה, והוא שתהיה לצל כגון סוכת גוים וסוכת בהמה וכל כיוצא בהן אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא נעשית לצל, וכן החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה שהרי לא עימר גדיש זה לצל וכו', ובה"י, חבילי קש וכו' אין מסככין במ גזרה שמא יעשה אותם חבילות על גגו כדי ליבשן וימלך לישוב תחתיהן לשם סוכה, והוא מתחילה לא עשה סכך זה לצל ונמצאת כסוכה שנעשית מאליה וכו' עכ"ל. הרי דאף שאין המצוה בהעשיה אלא בישיבת הסוכה, מ"מ נאמרו דינים אף בעשייתה.

ומעתה נראה, דבתקיעת שופר נמי אף שאין המצוה בתקיעה כלל, והמצוה אינה אלא השמיעה, מ"מ כמו דבמצות סוכה שהמצוה היא הישיבה בסוכה, אלא שנאמרו הלכות בהעשיה כדי להעמיד סוכה הכשרה למצות הישיבה, שיתקיים בזה ישיבה בסוכה, כך בשופר שהמצוה היא לשמוע תקיעת שופר, וכל" הרמב"ם "שמיעת התקיעה" נאמרו הלכות בהתקיעה שיתקיים בזה שמיעת תקיעה, וכל שלא נתקיימו הפרטים, הוי החסרון בהתקיעה מעכב במצות השמיעה, שהמצוה היא לשמוע כפי פרטי הלכותיה, ושמיעת תקיעה שלא כדינה, הוי כמין אחר של תקיעה, ולא מתקיים בה מצות שמיעת תקיעה, כמו שישיבה בסוכה שלא נעשתה כדינה, אין הישיבה בה בכלל ישיבה בסוכה.

משום חציצה שמעיין דאם הרחיק השופר מפיו לא יצא, ולד' האבנ"ז היינו משום דבעינן נגיעת פיו בשופר. והנה להלן שם בדין נסדק לרוחבו דכשר נחלקו הראשונים אי דוקא בשיש בהשופר שיעור תקיעה בצד הסמוך לפיו, או אף אי ליכא שיעור תקיעה אלא בצד הרחב שאינו סמוך לפיו, וכו' הריטב"א וז"ל, פי' דליכא משום ב' שופרות כדכתיבנא לעיל, וכיון שכן יש להכשיר אפילו כשנשתתיר שיעור תקיעה לצד הרחב, ואע"פ שזה המיעוט שבפיו חוצץ, מין במינו הוא ואינו חוצץ, שאין אנו רואין אותו כאילו ניטל וכו', עכ"ל, ולד' האבנ"ז דהא דצפהו זהב דפסול משום חציצה, ולא אמרי' כל לנאותו אינו חוצץ, היינו משום דבעי' שיגע פיו בהשופר, א"כ איך כ' הריטב"א דאמרי' בהשופר מין במינו אינו חוצץ, והא ליכא נגיעת פיו בשופר.

ובאמת מצינו בד' הריטב"א (כז, א ד"ה דיבק) שכל' וז"ל, שלא אמרו אלא בנסדק שעדיין היה מחובר במיעוטו ושופר אחד הוא, עכ"ל. וביאור מש"כ "ושופר אחד הוא" היינו דלא הוכשר נסדק אלא משום דב' חלקיו אינם ב' חפצים נפרדים, אלא חפץ אחד הוא. ונראה הביאור בזה, דהנה מצד מה דהוי מין במינו, לא מהני שיחשב נגיעת פיו בשופר, ולענין זה מהני מה דחפץ אחד הוא, דאז אפשר להחשיב החלק החיצון כנוגע בפיו, שבאותו החפץ הרי הוא נוגע. ולהכי כל דהוי מין במינו דלא חייץ, אהני מה שהוא חפץ אחד שיחשב גם נוגע. ורק בב' חפצים אזי אף אי ליכא חציצה, מ"מ לא חשיב נגיעה.

ג) אמנם בעיקר דברי האבנ"ז בביאור ד' הרמב"ן דמפיק מדין ציפהו זהב דפסול, דאם הרחיק השופר מפיו ונפח בו ותקע לא יצא, והק' האבנ"ז דהא אויר לאו חציצה הוא, ואיך שמעינן לה מציפהו זהב דפסול דאיכא חציצה. וע"ז תי' דמשום דבעינן שיגע פיו בשופר, אף דחציצה ליכא, מ"מ הא נגיעה לא הוי, והיינו דנקט דאויר אינו מפסיק רק היכא דבעינן נגיעה.

בהערות למרן הגריש"א זצ"ל הק' על דבריו, דהלא בטבילה דכל אלו שאינם חוצצים וכגון מין במינו וכו', עלתה הטבילה, ומ"מ אם יהיה

פה נידון בפנ"ע, לפי שאין דין על מקום הנחת הפה שיהא נידון לעצמו כמו נט"י, אלא דל"ש חציצה רק במקו זה משום דאין צריך אלא נגיעה במקום זה, אבל דין החציצה על השופר נאמר, ולכך יש לחשב רוב ומיעוט כלפי כולו.

וכן לענין חציצה בין רגלי הכהנים לרצפת העזרה (זבחים כד, א) אית לן לאחשובי רוב ומיעוט כלפי כל הגוף, ולא לגבי הרגלים לעצמם, שהרי אין הדין שיהיו הרגלים על הרצפה, אלא שיהא גופו בעזרה, ולהכי יש לדון כלפי כל גופו. ועי' קה"י (טהרות סי' נח) שהביא בזה פלוג' אחרונים אי דמי הך לנטילת ידים].

וכ' האבנ"ז, דהנה כ' הרמב"ן דמהא דצפהו זהב פסול שמעינן שאם הרחיק השופר מפיו ונפח בו ותקע פסול, ולכאו' מנא ליה הא, דבשלמא צפהו זהב איכא חציצה, אבל הרחיק השופר מפיו הא ליכא חציצה. וכו' האבנ"ז דע"כ דהדין ציפהו זהב פסול היינו משום דבעי' שיגע פיו בשופר, והיכא דבעינן שיגע לא מהני מין במינו וכל לנאותו, כמש"כ הרמב"ן (הלכות בכורות פ"ג, טז, א מדפי הרמב"ן) גבי ילדה ב' זכרים דאמרי' דלא חשיב הראשון פטר רחם משום דאיכא חציצה בינו לרחם, ולא אמרי' דמין במינו אינו חוצץ, משום דפטר רחם אמר רחמנא, וכל דלא נגע ברחם לאו פטר רחם הוא, והיינו דהיכא דבעי' נגיעה לא מהני מה דהוא מין במינו דמ"מ אינו נוגע.

ולהכי בשופר נמי לא אמרי' כל לנאותו לא חייץ, דאף זה מלתא דמין במינו, כמש"כ הר"ח בסוכה לז, א וז"ל, ואמר רבא כל לנאותו אינו חוצץ, מין במינו הוא, עכ"ל, ולהכי פסלינן שופר שציפהו זהב במקום הנחת פה ולא אמרי' כל לנאותו אינו חוצץ, משום דבעי' נגיעה וליכא, וא"כ דמשום נגיעה אתינן עלה לפסול בצפהו זהב, שפיר הוכיח הרמב"ן דשמעינן מינה דאם הרחיק השופר מפיו לא יצא, דהא לא נגע.

ולפי"ז יתיישב נמי הא דלא אמרינן דציפהו זהב במקום הנחת הפה, דמיעוטו שאינו מקפיד הוא דלא חייץ, משום דאף אמנם דלא חשיב חציצה, מ"מ הא בעינן נגיעה וליכא.

ב) והנה ראיתי מקשים ע"ד האבנ"ז, דהנה הריטב"א כ' כד' הרמב"ן דמדצפהו זהב פסול

(ד) והנה כל ד' האבנ"ז לייסד דבעינן נגיעת פיו בשופר, הוא לפי שיטתו דנקט דאין לפסול בהפסק אויר משום חציצה, ורק אי בעינן נגיעה הוא דפסול, ועל כן הוכיח מד' הרמב"ן דמפיק מדפסל ציפהו זהב שמעינן דאם הרחיק השופר מפיו פסול, על כרחך היינו משום דבעינן נגיעה, ועל זה הוא דסמיך ליישב הא דלא אמרינן בציפהו זהב כל לנאותו אינו חוצץ.

אמנם לפי המתבאר דהא דכ' הרמב"ן דהפסק אויר פוסל לאו משום דבעינן נגיעת פיו בשופר, א"כ לית לן הוכחה דבעינן נגיעת פיו בשופר, והדרא קושיא לדוכתא, בשופר שציפהו זהב, אמאי פסיל משום חציצה, הא כל לנאותו אינו חוצץ.

ואשר נראה בעזה"י, ובהקדם דהנה במנחות צד, א איתא גבי תנופה שאחד מניף לכל החברים, דשותפין היכי ליעביד, לינפו כולו בהדי הדדי הא הוא חציצה, ופירש"י, דיד חבירו חוצצת בין ידו לזבחו. וכך פסק הרמב"ם (פ"ט ממעשה הקרבנות הט"ו), שנים שהביאו שלמים בשותפות האחד מניף ברשות חבירו, עכ"ל. וקשה דאמאי לא יניפו שניהם, והא יד חבירו מין במינו הוא ולא חייץ.

וכן בזבחים כד, א אמתני' דעמידה בעזרה ע"ג רגל חבירו פסול, ומבואר שם בגמ' דהוא משום חציצה, וכן מפורש ברמב"ם (פ"ה מביאת מקדש הי"ז) דמשום חציצה הוא, (אולם התוס' פי' דהוא משום דאין דרך שירות בכך יעו"ש), וקשה דהא רגל חבירו מין במינו הוא ולא חייץ. והרמב"ם גופיה כ' (פי"ט ממעשה הקרבנות ה"ה) לענין מקריב קדשים ואימוריהן בחוץ וז"ל, המעלה את הבהמה כולה בחוץ חייב מפני האימורין, ואע"פ שלא הפרישן, אין בשר הזבח חוצץ וכאילו הקטיר האימורין בפני עצמן, עכ"ל, ומקורו בזבחים קי, א דגוף הבהמה לא הוי חציצה משום דמין במינו לא חייץ. ותמוה מאי שנא לענין תנופה ועמידה בעזרה דיד חבירו או רגלו חייץ, ולא אמרינן מין במינו לא חייץ.

וכ' הברכ"י (או"ח סי' עד סק"ה) ליישב דהא דאין הבשר חוצץ לאימורין משום דמין במינו לא חייץ, לא אמרי' אלא בבשר ואימורין דבהמה אחת, דכיון דחד גופה הוא אין הבשר

אויר דינו כמפסיק בינו למים ולא עלתה טבילה, הרי דאף היכא דלא בעינן נגיעה, ומהני כל דלא חשיב חציצה, מ"מ אויר הוי הפסק ופסול, ודלא כדנקט האבנ"ז דאויר אינו מפסיק אלא היכא דבעי נגיעה.

ועוד הנה באבנ"ז בסימן שלאחריו (תלג) הביא קושיית החלקת יואב על דבריו, מהא דאיתא בנדה כא, ב המפלת חתיכה, קורעה, אם יש בה דם אגור טמאה, ומפרשינן, משום דדרכה של אשה לראות דם בחתיכה, ופירש"י, הלכך בבשרה קרינן ביה דמין במינו לא חייץ, ע"כ. והנה לענין רואה דרך אויר בלא נגיעת בשר, כ' בשו"ע הגר"ז (קו"א סי' קפג סק"ד) דטהורה. הרי דאויר גרע, ואף דאמרינן בראיית דם דרך בשר דמין במינו לא חייץ וטמאה, מ"מ אויר הוי הפסק וטהורה, ודלא כהאבנ"ז דלא חשיב אויר הפסק אלא היכא דבעינן נגיעה, דאז אפי' מין במינו חוצץ, דליכא נגיעה. (ועיי"ש מש"כ האבנ"ז ליישב שיטתו).

ונראה לבאר הא דהפסק אויר גרע מהפסק ע"י איזה דבר היכא דלא חשיב חציצה, וכגון מין במינו וכו', דחשבינן להו כמי שאינו, דבטבילה כה"ג חשיב בשרו במים, משום דע"י הפסק אויר נחשב שאין חיבור ושייכות בין הצדדים, והרי"ז כב' מקומות, וגרוע הוא מחציצה ע"י איזה דבר שאינו רק עומד בין הדבקים, ואי בטל ולא חשיב חציצה חשיבי הצדדים סמוכים ממש.

ומצינו דוגמא לזה דהפסק ע"י אויר גרע מחציצה והפסק ע"י חפץ, לענין סוכה דאמרי' (סוכה דף יז) דאויר פוסל בג' טפחים ואילו סכך פסול אינו פוסל אלא בד' טפחים, והיינו משום דאויר הוי הפסק, ולא רק חציצה יש בזה, אלא שאין שייכות וחיבור, והוי כב' מקומות.

ולפי"ז דהפסק אויר גרע מחציצה ע"י איזה דבר, י"ל בביאור ד' הראשונים דמפקי מדשמעינן דציפהו זהב פסול, דבהרחיק השופר מפיו ונפח ותקע דפסול, היינו דכיון דחזינן דאיכא קפידא שלא תהא חציצה, כ"ש דקפדינן שלא יהא הפסק אויר, שהוא גרוע מחציצה, וכמשנ"ת.

שם, חשיב חציצה היכא דאיכא חציצה לגמרי. [והביאור י"ל, דדבר שהוא לנאותו אין הוא דבר לעצמו, והוי כמינו, שאינו חוצץ].

וכן הא דלא אמרי' דציפוי פי השופר מיעוטו של שופר הוא ולא קפיד עליה, וא"כ לא ליהוי חציצה כדין מיעוטו שאינו מקפיד, י"ל דמ"מ לא הוי אלא טפל להדבר, וכמין במינו הוא, וכל שיש חציצה לגמרי, אף מיעוטו חשיב חציצה.

והנה, בשו"ת טוב טעם ודעת להגר"ש קלוגר זצ"ל (קמא סו"ס רמה), כ' ששאל לו משכיל אחד בהא דאיתא בחולין קמ, ב גבי שילוח הקן, דבעי ר' ירמיה מטלית מהו שתחוץ וכו' שני סדרי ביצים זו על גב זו מהו וכו', ומה מיבעי ליה בביצים זו ע"ג זו והא מין במינו הוא ומין במינו אינו חוצץ.

והשיב הגרש"ק דהנה הלא בלא"ה תיקשי הלכתא אהלכתא, דהרמב"ם פסק בהך בעיא דחשיב חציצה, ואנן הא קי"ל דמין במינו אינו חוצץ. וכל לייסד, דלא אמרי' מין במינו לא חייץ רק בדבר דקפידא שלו תליא דוקא בחציצה, הא לא הוי חציצה אם לא נגע ממש אין קפידא בדבר, כגון בקיבל הדם, שעיקר הקפידא שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הריצפה, הא ליכא חציצה אף אם לא היה רגלו ע"ג הרצפה והיה אפשר שילך באויר ויעוף אין קפידא בדבר, כל שלא היה דבר חוצץ בינו לבין הרצפה.

אבל בשילוח הקן, שם בעינן שהאם תהיה רובצת על הביצים ממש, הא אם אינה רובצת ממש רק הוגבהה מאיליה אינו משלח, הרי בזה אף על אויר קפדינן, ובעינן שיהא סמוך ממש ודבוק לביצים, בזה י"ל דאף מין במינו נהי דאינו חוצץ מ"מ סמוך ממש לא הוי, והוי כאילו אויר מפסיק ביניהם ואין בזה חיוב שילוח. ולכך מיבעי ליה אם נחשב עכ"פ כמו אויר דלא חשיב דבוק ממש, או דאפשר דמין במינו אינו חוצץ כלל ונחשב כדבוק ממש.

וכן אם יניח ידו תחת התפילין של ראש, ודאי לא יצא יד"ח ולא אמרי' מין במינו אינו חוצץ, ובע"כ היינו דכמו דאויר פוסל אף מין במינו חוצץ כה"ג. עכ"ד.

ועי' שו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' צה) מש"כ לפרש בזה בהא דהובא בפת"ש יו"ד סי' רפט

חוצץ לאימורין, דאידי ואידי חד גופה, ואהא אמרי' דמין במינו לא חייץ. משא"כ יד חבירו ורגל חבירו דהגם דתרויהו בשר אדם נינהו, כיון דמתרי גופי הם לא אמרי' ביה מין במינו אינו חוצץ, ולכך בתנופה הוי יד חבירו חציצה, וכן עמידה בעזרה ע"ג רגל חבירו הוי חציצה ומדוקדק כן היטב בלשון הרמב"ם "המעלה את הבהמה כולה וכו'" ולא נקט כדאי' בזבחים שם קדשים ואימורין, לאשמעינן דדוקא כה"ג דחד גופה אינו חוצץ.

והנה יש להקשות טובא בדברי הברכ"י שכ' דלא אמרי' מין במינו לא חייץ אלא בחד גופה, דהא מפורש שנינו בסוכה לז, ב דעלי ההדס והערבה שנשרו אינם חוצצין משום דמין במינו אינו חוצץ, ופסק לה הרמב"ם פ"ז מלולב הי"ב, והתם הא לאו חד גופה הוא אחר שנשרו.

[ושמעתי דאולי י"ל בדוחק דמש"כ הברכ"י שלא נאמר הא מילתא דמין במינו לא חייץ אלא בחד גופא ולא בב' גופי, היינו דוקא בב' גופין דבנ"א, כההיא דיד חבירו ורגל חבירו, ולא בשאר חפצים].

ונראה לומר בזה עפ"י סברת התוס' סוכה שם (לז, א ד"ה כי) לענין מין במינו אינו חוצץ, דחלוק היכא דאיכא חציצה בכולו מהיכא דאיכא מקצת בלא חציצה, עיי"ש. ולפי"ז י"ל דמש"כ הברכ"י ליישב הסוגיות, דלא אמרי' מין במינו לא חייץ אלא בחד גופא, היינו בדאיכא חציצה לגמרי, כהך דהמעלה האימורין דהבהמה חוצצת בכולו, וכן בתנופה דיד חבירו הוי חציצה לגמרי, ובעמידה בעזרה ע"ג רגל חבירו, דכה"ג אי לאו חד גופא הוא לא מהני מה דהוא מין במינו שלא יחשב חציצה, אולם היכא שאינו חוצץ אלא בחלקו, וכגון בעלי ההדס שנשרו החוצצים בין ידו להלולב, שכ' שם התוס' דאיירי דלא חייצי רק במקצת, בהא אף בב' חפצים אמרינן מין במינו אינו חוצץ.

ואשר לפי"ז י"ל דהא דשופר שציפהו זהב במקום הנחת הפה פסול משום חציצה, ולא אמרי' כל לנאותו אינו חוצץ, היינו משום דאיכא חציצה לגמרי בין פיו להשופר, [כפי המשמעות שציפהו לגמרי], ובהא לא אמרי' מין במינו לא חייץ, וה"נ כל לנאותו אינו חוצץ, שהוא מלתא דמין במינו כמו שכתב הר"ח בסוגיא דסוכה

ולפמשנ"ת י"ל הא דלא אמרי' גבי ב' סדרי ביצים זו ע"ג זו בשילוח הקן, וגבי כריכת המזוזה בקלף, מין במינו אינו חוצץ, כיון דליכא נגיעה, ואף אי לא בעינן נגיעה ממש, רק שלא יהא חציצה, מ"מ לא סגי במין במינו שלא יחשב חציצה בלא נגיעה כלל.

בשם הגר"א [ועי' מעשה רב] שהיה נזהר שלא לכרוך המזוזה בקלף שלא יהא חציצה, ומהרש"ם (ח"ד סי' קלח) הקשה למה לא יכרוך קלף על המזוזה הא מין במינו הוא ואינו חוצץ. ולפי"ד הגרש"ק כ' המנח"י ליישב דגם במזוזה בעינן "על" מזוזות ביתך ממש, ואפי' הפסק הויא פוסל, ולהכי לא אמרי' מין במינו אינו חוצץ.

~~~~~
"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א ר"כ "דעת יוסף" אשדוד

בס"ד נחשבה ראש השנה תשפ"ד

מלכויות שתמליכוני – קרש ההצלה שלנו

בפירוש אבן עזרא על התורה (ויקרא פרק כ"ג פ' כ"ד), אמרו המעתיקים (כלומר: חכמינו זכרונם לברכה, שהעבירו אלינו את מסורת התורה), שיום ראש השנה יום הדין וטעם התרועה זכר למלכויות השם. ועי' אבן עזרא שם, שלפני שכתב הדברים שהבאנו כתב כך: ואני הנה ארמוז לך סודות ושים לבך אולי תבינם... וראה שם כל מה שכתב.

ומה שנראה ללמוד מדבריו הקדושים הוא, שיש קשר גדול בין מה שנעשה בשמים, והיינו יום הדין לכל באי עולם, ובין מה שאנו בני ישראל עם קדושים, עושים בארץ, והיא מצות תקיעת שופר. (וידוע שבין עשרת הטעמים למצות תקיעת שופר שכתב רבינו סעדיה גאון, טעם אחד הוא להזכיר את יום הדין הגדול).

והנה בר"ן על הרי"ף בתחילת מסכת ראש השנה, הקשה למה אדם נדון דווקא בראש השנה יותר מבשאר ימים.

ותירץ על פי מה דאיתא בפסיקתא [פסקא כ"ג] שאדם הראשון נברא בראש השנה, ובו ביום סרח ועמד בדין ויצא בדימום, אמר לו הקב"ה זה סימן לבניך כשם שעמדת לפני בדין ביום זה ויצאת בדימום כך עתידין בניך להיות עומדים לפני בדין ביום זה ויוצאין בדימום וכל זה אימתי בחדש השביעי באחד לחדש, וכתב הרי"ן שם, שמכאן סמך למה אדם נדון בר"ה יותר מבשאר ימים, ואף בשמים יש אות שמזל החדש הזה מאזנים כי בו פלס ומאזני משפט לה'.

אמנם הקשה שם שהרי זהו רק לפי שיטתו של רבי אליעזר שסובר שבתשרי נברא העולם, אולם לרבי יהושע שסובר שבניסן נברא העולם אם כן מדוע האדם נידון דווקא בראש השנה.

ותירץ הרי"ן, שרצה המקום לזכות את ישראל בדינם ורצה לדון את ישראל בזמן שהוקבע לכפרה ולסליחה – והיינו לפני יום הכיפורים – שלפי שנתרצה הקב"ה ביום הכיפורים הוקבע יום סליחה לדורות, לפיכך גזר השם שיהא אדם נידון בראש השנה, שצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, ובינונים הרי גזר דין שלהם אינו

נחתם אלא עד יוה"כ שהוא יום סליחה וכפרה, הרי נתנה להם תורה זמן כדי שבו יפשפשו מעשיהם וישובו אל השם. עד כאן דברי הר"ן שם.

ונראה שיש ללמוד מתוך דבריו, שיום הדין הוא דבר מוכרח מצד עצמו, והיינו שמכל מקום היה צריך להיות יום דין באיזה זמן שהוא. ורק שהקדוש ברוך הוא קבע שיום הדין יהיה בזמן שסמוך ליום הכיפורים, שעל ידי כך נתעורר לפשפש במעשינו.

ועוד כתב הר"ן שאפשר שמראש השנה ועד יום הכיפורים התחיל השם להתרצות למשה וביוה"כ נתרצה לו לגמרי ולפיכך רצה הקב"ה לדון בריותיו בזמן שהוקבע לכפרה וסליחה.

והנה למדנו שרצה הקדוש ברוך לזכות את ישראל בדין ולפיכך קבע אותו באחד לחדש השביעי. וכמה יש להתעורר ולנצל את חסד השם עלינו, לפשפש במעשינו לטוב לנו כל הימים.

ונראה שכאשר האדם מפשפש במעשיו הרי בזה גופה הוא ממליך את הקדוש ברוך הוא, ועל ידי זה יזכה בדין. וזהו מה שמצינו בספרים שעל ידי השופר זוכים להמתיק הדינים, והיינו שכאשר יש דין למטה אין דין למעלה, כידוע מדברי חז"ל. ובזה יש להבין מה שצירף האבן עזרא שני הענינים הללו באמרו: **אמרו המעתיקים, שיום ראש השנה יום הדין וטעם התרועה זכר למלכות השם.** ולדברינו מבואר שיש קשר בין שני הענינים הללו.

והנה מטבע האדם הוא מרגיש עצמו לבעל הבית של עצמו, ושואן לאף אחד שליטה כלשהי עליו, ולכן הוא מנסה להשלות עצמו שאמנם אני ואפסי עוד. ועד כדי כך הוא מרגיש עצמו בטוח שהוא גם עושה ככל העולה על רוחו, מבלי לתת לעצמו דין וחשבון, כאילו הוא קיבל את העולם בירושה ממישהו. או לחילופין הוא הושב שהעולם הפקר ולא שייך לאף אחד. והוא מתפלא שיש שחושבים אחרת. וכל זאת מכח הרצון הטבעי להרגיש שולט ומושל. וזו הסתירה הכי גדולה להרגשת מלכות השם.

ונראה ששורש העבודה דראש השנה הוא להסיר את הגאווה האילוית הלזו, ולהכיר בעובדה שחייב להיות שיש מנהיג לבירה. ואם אדם מכיר בכך, שהוא בודאי לא הבעל הבית, והעולם בודאי אינו הפקר, אזי יגיע מהר מאד למסקנא המתבקשת של מלכות השם, והביטוי הבולט ביותר למלכות השם, הוא כאשר האדם מפשפש במעשיו, ורוצה לעשות אך ורק רצון אביו שבשמים. וזהו גם כן הקשר בין תקיעת שופר ואמירת מלכיות... וכאשר נדקדק נמצא שכל עשרת הטעמים שכתב רבנו סעדיה גאון לתקיעת שופר, קשורים זה בזה.

והנה בשנה זו שעברנו, שאנו מתקרבים לסיומה בס"ד, נוכחנו כמה האדם הוא בסך הכל 'אורח ארעי' בעולמינו, כי ראינו הרבה אנשים שהיו בשיא הפעילות של חייהם, ולפתע קרה מה שקרה והכל פסק, ד' ירחם עלינו...

אין ספק שבשנה זו יותר קל להגיע לדרגת שתמליכוני עליכם. כי ברגע שאין לנו אשליה שאני ואפסי עוד, הרי הדרך קרובה מאד לאמונה וקבלת עול מלכות שמים. וזה בודאי נותן לנו תקוה גדולה לזכות לשנה טובה, אם ננצל את ההבנה הזאת להכיר במלכותו יתברך.

והנה בספר קהלת יצחק בסופו בדרוש לערב ראש השנה, מביא ענין נפלא בשם מרנא ורבנא אור ישראל הגרי"ם מסאלאנט זצוק"ל, וכך כתב שם:

דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (כ"ז א'), ה' אורי וישעי ממי אירא, ואיתא במדרש שוחר טוב, אורי זה ראש השנה, וישעי זה יום הכפורים.

ואמר הרב הגאון הגדול הצדיק המנוח מו"ה ר' ישראל סאלאנטער זלה"ה, דביאור המדרש הזה הוא כן, דהנה לכאורה קשה קושיא עצומה, דהלא ידוע דהקדוש ברוך הוא שוקד על טובת ישראל ורוצה בהצלחתן, ויום כפור הוא יום סליחה ומחילה, יום שנמחל עונותיהן של ישראל וכו', וראש השנה הוא יום הדין, וכל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וכו', וכל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה וכו', ואם כן הו"ל להקדוש ברוך הוא לצוות לישראל לעשות יום הכפורים מקודם, ואחר כשיוטתהו מעונותיהן, יעשו ראש השנה, ואז יוכלו לזכות ביום הדין לשנה טובה וברכה.

והתירוץ בזה הוא כן, שבודאי הקדוש ברוך הוא רוצה בטובתן של ישראל ועבור זאת גופא צוה לישראל לעשות מקודם ראש השנה דוקא, והוא מעומק חכמתו יתעלה, כי הקדוש ברוך הוא יודע לבבות בני אדם כי רחוקים המה מאד מדברים הרוחניים, כמו סליחת עונות ועולם הבא וכדומה, להיותם פה בעולם השפל, וכל הרגשתם הוא רק בדברים הגשמיים, כמו בני חיי ומזוני, ולא יוכלו לעלות פתאום למדרגה הגבוהה, לזאת צוה להם מקודם לעשות ראש השנה, שבו דנים על דברים הגשמיים, דברים שיש להם בהם הרגש גדול, וכאשר יחס לבכם בבקשתם על זאת, או אז אולי יוכלו לצעוד הלאה גם ליוה"כ, שהוא עומד על דברים הנעלים הרוחניים לסליחת עונות וכדומה, וזאת היא כוונת המדרש, אורי זה ראש השנה, ר"ל שעל ידו הוא מאיר אותנו לעלות מעלה, ועל ידי כן וישעי זה יום הכפורים, אבל אם היה יום הכפורים מקודם לא אוכל להושע בו כנ"ל.

ונתבאר מדברי אור העולם הגרי"ם זצוק"ל, שבראש השנה האדם נידון על הדברים הגשמיים, וכך אנו אומרים גם בתפלה, ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות, מי לא נפקד כהיום הזה... וגם את נח באהבה זכרת... והיינו שמיום שנברא העולם לאורך כל הדורות, בכל שנה ושנה בראש השנה נידון כל העולם, וכולן נסקרין בסקירה אחת, כבמבואר בגמרא בראש השנה. עיי' כל הסוגיא שם בהמשך.

ובודאי שיש בידינו כח של תפלה ושל תיקון המעשים, שנוכל לשפר את מצבינו לקראת יום הדין, וכבר מלאו הספרים בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, ויסוד הדברים הלא הוא במאמר הגמרא במסכת ראש השנה דף ט"ז ע"א:

תניא אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא... ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר...

ולמדנו מדברי הגמרא בשם רבי עקיבא, שהדרך לזכות להיזכר לטובה ביום הדין של ראש השנה היא על ידי שאנו ממליכין על עצמינו את הקדוש ברוך הוא בשופר. (והיינו שלא מספיק שאנו ממליכין את הקדוש ברוך הוא על כל העולם כולו, אלא שצריך להמליך את הקדוש ברוך הוא על עצמינו, שתמליכוני עליכם...). ומי שמכין עצמו כראוי עשוי לזכות בדין. שהרי ככל שנזכה לשתמליכוני עליכם, כך נזכה לשיעלה זכרונכם לפני לטובה.

ולפי זה יש להשקיע מחשבה ולמצוא דרכים כיצד להגיע להרגשת מלכויות, וזה הרי כל כך חשוב, שזהו החיוב שמקיף את מצוות היום, שהכל בא כדי להגיע למלכויות, כמבואר בגמרא.

ונראה שאם אדם מתבונן היטב ומכיר בכך שכל מה שהתרחש מראשית השנה הנוכחית עד אחרית שנה, הכל הוא מגזירת השם, והכל ממה שנגזר בראש השנה, והכל בדין אמת וצדק, והכל במשפט צדק, כי מלך במשפט יעמיד ארץ, וכמו כן הוא מכיר שגם מה שיהיה בשנה הבאה הוא במשפט צדק, של הקדוש ברוך הוא, המלך המשפט, והכל בדין של צוירי ולא עולתה בו, הרי הוא זוכה לדרגה של מלכויות. וככל שנתחזק בזה יעלה זכרוננו לפני לטובה, ובמה בשופר.

ויהי רצון שנזכה לתשועה גדולה בכלל ובפרט, לרפואה שלימה ולגאולה קרובה, וכתובה וחתומה טובה לנו ולכל ישראל אמן.

"ומלכותו בכל משלה"

סיפור מיוחד לראש השנה

מאת הרב רבי יאיר וינשטוק שליט"א.

בשעה שהגביה המטוס והבקייע את שכבת העננים העבה, פרצה השמש בבת אחת מבעד לאשנבים והאירה את פנים המטוס באור חזק, חושפת קהל נוסעים מנומנם למחצה. לא נצרכה עין בוחנת כדי לגלות שמרקם הנוסעים הומוגני לחלוטין. כולם משאינם בני ברית.

רק נוסע אחד היה יוצא דופן, בולט בשונותו. יהדותו הכריזה עליו למרחוק. הנוסעים כולם ניסו למצוא תנוחה טובה יותר על מושבם, הוא בחר לעמוד בירכתי המטוס. מצא לעצמו מקום שאינו מפריע את

המעבר, הצטמצם בפניה ככל האפשר והתפלל. עטוף היה בטלית ומעוטר בתפילין. זקנו היה כסוף ברובו אך שריגים שחורים נבזקו אי פה אי שם בתוך שפעת הצחור ההדור. עיניו החומות נעוצות היו בתוך דפי הסידור שהחזיק בידיו. הוא ניסה והצליח להתפלל בריכוז למרות ההפרעות הקלות מסביב. המטוס נטה מדי פעם מצד לצד בהתאם להשפעת הרוחות; הקברניט והכלכל שיגרו אחת לכמה דקות הודעות כלשהן במערכת הכריזה; צוות המטוס חלף לידו מדי פעם חמוש בעגלה ומגשי אוכל, אך היהודי התפלל בכוונה גדולה, ומתוך שמחשבתו נצמדה למילים היוצאות מפיו, לא הרגיש בכל המתחולל בסיפון המטוס. כשסיים תפילתו פסע לאחוריו שלוש פסיעות קטנות, מצומצמות, ומיד חלץ תפיליו וקיפל טליתו.

כזה הוא רבי יקותיאל גרונדמן, רבו של בית הכנסת "נשמת כל חי" בעיר סולט-לייק-סיטי שבמדינת יוטה בארה"ב. כשאומרים בקהילת "קהל עדת ישורון" שבסולט-לייק-סיטי (להלן סל"ס) את הביטוי "איש אשכולות", הכל טוענים שמיד נעמדת מול עיניהם דמותו החייכנית של רבי יקותיאל גרונדמן. אכן איש האשכולות הוא, מלא וגדוש בתורה, ידען נפלא בהלכה ובכל מיני ספרי קודש העוסקים במגוון תחומים נרחב.

אך לא רק איש הספר הוא רבי יקותיאל, שאיש אינו טורח לקרוא לו בשמו המלא, והכל מכנים אותו בחיבה יתרה "רבאיי גרונדי" במקרה הטוב, ובדרך כלל בקיצור שבקיצורים: "גרונדי"... ואל תשאלו כיצד רב כה חשוב, נקרא במין שם כזה שלכאורה איננו מוסיף כבוד, כיון שאחרון האחרונים במרדף אחר הכבוד הוא הרב יקותיאל גרונדמן, והוא עצמו אחראי לכינוי שנדבק בו. חיוכו הרחב מכסה תמיד את פניו העגולות וזקנו הכסוף, כשמישהו מתאמץ לקרוא לו בשם רבאיי גרונדמן, או רבי יקותיאל. "קרא לי גרונדי" הוא מציע בפשטות נעימה, וצחוקו המתגלגל והסוחף מדביק את כולם. "מה יתנו לך ומה יוסיפו לך תארי כבוד" הוא צוחק תדיר. "כשיהודי מגיע לבית-דין של מעלה אחרי ומאה ועשרים שנה, מרוב בהלה ואימת הדין הוא אינו זוכר כלום. הו, שמה זו אימה אמיתית. פחד המשפט הנורא, ששום תפוח בדבש וסלסולי חזנים בגרונם לא יצליחו להשכיח. הוא שמח מאד אם הוא מצליח לזכור את שמו הפרטי, וכסגולה שלא ישכח אדם את שמו ביום הדין, הוא אומר שלוש פעמים ביום פסוק הקשור בשמו בצורה זו או אחרת. עד כמה שידוע לי, בית-דין של מעלה אינו מזמן אדם למשפט בשם כבוד של מוריני ורבינו..."

כאמור, לא רק איש הספר הוא מיודענו גרונדי, אלא בעיקר איש המעשה. תמיד מתרוצץ הוא ברחבי העיר וידיו מלאות עבודה. פה עזרה למשפחה שנשבר מטה לחמה עם פטירתו הטראגית של האב הצעיר, שם דאגה לרופא מומחה לאחד מבני הקהילה מהעשירון התחתון, הסובל ממחלה כרונית וקצרה ידו מהשיג רופא טוב. ועוד כל מיני עיסוקים שונים שהצד השווה שבהם, עזרה ודאגה לכל נצרך ומבט רחב אופקים הרואה תמיד את הכלל כולו. וכך משלב לו "גרונדי" תורה וגמילות חסדים ועבודת הבורא בתוך סדר יומו הדחוס, ומספיק לעשות בזריזות הנפלאה בשעה אחת, מה שעצלים אינם מספיקים ביום שלם.

אי אפשר לתאר את חייה של הקהילה ללא דמותו הכובשת של רבאיי גרונדי, וכבר עשרות שנים שהוא והקהילה הקטנה חד הם.

יחד עם זאת שגרונדי הוא אחד מאבני היסוד של הקהילה היהודית בסל"ס, הרי שדווקא בהגיע הימים הנוראים הוא אינו נמצא שם. מדי שנה באופן קבוע, גרונדי מעמיס את עצמו ואת חפציו יום לפני ראש השנה על מטוס, וטס כאלף ק"מ לעיר ג'פרסון שבמדינת אורגון, כדי לשהות שם בקהילה קטנה של כשבעים יהודים. זה תפקיד שקיבל ירושה מאביו הרב יהושע השיל גרונדמן רבה הקודם של הקהילה. רבי יהושע השיל גרונדמן, לפני שעבר לסל"ס, כיהן כרבה של קהילה קטנה בג'פרסון, וכאשר עזב לטובת קהל עדת ישורון שבסל"ס, בכו לפניו אנשי קהילתו הקודמת, ובעיקר התלוננו מה יעשו בימים הנוראים. דבריהם הכנים והנרגשים נגעו ללבו, והוא הבטיחם שלא יעזבם לכל הפחות בחודש תשרי, ולכן תמיד לקראת הימים הנוראים היה אורז את חפציו, ונוסע מרחק של אלף ק"מ כדי לשהות עם צאן מרעיתו משכבר הימים. רוב אנשי המקום היו רחוקים מתורה ומצוות, ולא ראו צורך ברב כל ימות השנה. רק בימים הנוראים היה מתעורר בהם הזיק היהודי הכבוי, ואז היה מגיע אליהם רבם לשעבר ושוב שוהה במחיצתם כמה ימים.

הרב יהושע השיל גרונדמן היה "כלבויניק" של יהדות, "כלי קודש" אמיתי, וכך גם בנו אחריו. רבאיי גרונדי עושה הכל בבית הכנסת של הקהילה הקטנה בג'פרסון: חזן של כל התפילות; בעל תוקע; בעל קורא;

וכמובן שאינו נוטש את תפקידו הראשוני ובמסגרת תפקידו כרב, דואג לתקן את כל ענייניה הרוחניים של הקהילה עד כמה שידו מגעת. לפני כל תפילה נושא דרשה ודברי כיבושין לפני המתפללים.

רבאיי גרונדי איננו סומך במאומה על תושביה של הקהילה המתפוררת. בכל שנה טרם נסיעתו הוא מצטייד בכמה מחזורים, ספרי תהילים, לוחות שנה, כיפות רקומות, ציציות, כמה 'קיטלאך' למי שירצה, וחברות הסברה יהודית שכתב הוא עצמו, לקרב את לבם של בני הנוער לתורה. כיון שאינו מסתמך על כשרותם של המאכלים בקהילה שבעיר ג'פרסון, אורז הוא רבאיי גרונדי קופסאות שימורים לרוב וערמת חליות (חלות קטנות), וכך, כשמזוודת נפילים נגררת אחריו על גלגליה הקטנים, עושה גרונדי את דרכו למרחק רב, כדי לשהות שם במחיצתם של אותן נשמות נידחות. להעניק להם מעט אווירת חג מקורית, וצביון יהודי לימים הנוראים. בכל שנה מברכים אותו הקשישים מחדש. יהי רצון בזכות האור שהארת לנו, יאיר לך ה' את השנה הבאה לטובה.

*

באותה שנה עשה גרונדי את כל ההכנות כרגיל. ארז את כל חפציו, את האוכל הכשר שהכינה לו רעייתו במסירות ויצא לדרך.

כשסיים את תפילתו הנזכרת בראש הסיפור, חזר למקומו. טעם מעט ממנת האוכל הכשר המוכנה בתיק היד שלו והתנמנם מעט. דרך ארוכה עוד לפניו וכמה ימים קשים ודחוסים בפעילות אין סופית. עליו לאגור כוחות לקראתם.

פתאום הקיץ בבהלה. רגיל הוא בטיסות. מכיר את טיבן בעל פה. לכן גם מתוך שינה הרגיש שמשוהו אינו כשורה. המטוס צלל צלילה בזוית חדה. פקח את עיניו והתבונן סביב. הדיילים נראו מתוחים. עברו בכל רחבי המטוס והושיבו את כל הנוסעים במקומם חגורים בחגורת הבטיחות. "נחיתת חירום" הכריז הקברניט ברמקול, "עקב תקלה חמורה במערכות ההגאים".

כמה מהנוסעים פרצו בזעקות שבר ואימה. לנגד עיניהם חלפו תמונות בלהה של מטוס מתרסק באויר או נופל על הקרקע. שתי האפשרויות לא נראו מלבבות במיוחד. המצב במציאות היה קשה הרבה פחות. המטוס הנמיך במהירות, אולם היה זה נוהל מוכר של נחיתת חירום. צוות המטוס הצליח ליצור קשר עם נמל התעופה של העיר בייקר, גם היא במדינת אורגון, וקבל רשות לנחות.

כעבור דקות אחדות נשמו נוסעי המטוס לרווחה והצבע חזר לפנייהם החוורות. גלגלי המטוס התגלגלו על האספלט של מסלול יציב ובטוח והסכנה המפחידה חלפה. אך עבור רבאיי גרונדמן היתה זו רק ראשיתו של חלום בלהות. השנה דחה את נסיעתו ממש עד לערב החג, התאריך הוא כ"ט באלול. השעה 10 בבוקר ובמקום להתקרב ליעדו הוא תקוע בנמל התעופה של העיר בייקר שמעולם לא דרך על אדמתה. אם תתוקן התקלה בתוך שעה ואפילו שעתיים, עוד יספיק להגיע לקהילה בג'פרסון בצהרים. לנוח קמעא ולהתארגן לקראת החג.

חבריו הנוסעים הרגו את הזמן בשוטטות בנמל התעופה, בלגימת בקבוקי בירה וזלילת כעכים גדושי בשרים, בקריאת עיתונים וספרים ובפתרון תשבצים. גרונדי ישב ואמר תהלים, נושא תפילה מלב חרד שצוות המטוס והמכונאים יצליחו לתקן את התקלה במהירות וביעילות, ויאפשרו לו להגיע מהר ככל האפשר אל צאן מרעיתו.

אבל משמים הועידו לו תכנית אחרת.

לאחר שעתיים של המתנה, נגשה אליהם אחת הדיילות והודיעה להם כי עליהם להתאזר בסבלנות. התקלה מסובכת הרבה מכפי שהעריכו תחילה, ותימשך לכל הפחות עוד חמש שעות ואפילו שש. עליכם להודות לא-ל שהתקלה לא היתה חמורה יותר והטייסים הצליחו להשתלט עליה, הדגישה מול פניהם

המחמיצות של הנוסעים, תחשבו על האלטרנטיבה, ותגיעו למסקנה שהרבה יותר נעים לשבת באולם ממוזג...

דבריה לא הקלו במאומה על הרגשותו הלחוצה של גרונדי. הוא הביט בשעון בדאגה גדולה. השעה 12 בצהריים. לפני 6 בערב לא תתוקן. כן. לראשונה בימי חייו לא יוכל לשהות בראש השנה בין יהודים מוכרים. הלוואי וימצא בעיר הזו יהודי אחד לרפואה.

ניגש אל הדיילת והסביר לה את הענין. זו פנתה אל הממונים עליה, ואלו התייעצו בממונים עליהם... לאחר שרשרת שלמה של התייעצויות ניתן האישור לפרוק מתא המטען את כל המזוודות, כדי לחלץ משם את מזוודתו הבודדת של רבא"י גרונדמן שלא רצה להמשיך בנסיעה. אבל כל זה לקח הרבה זמן. עד שיצא משטח נמל התעופה היתה השעה 2 אחה"צ. עד לכניסת החג נותרו ארבע שעות, אולי חמש. הוא אינו מכיר את המקום ולא את לוח הזמנים שלו. הלוואי ולא יעשה חגו חול. רבונו של עולם עזרני. יצאתי מביתי מתוך כוונה טובה לעזור ליהודים. לכל הפחות תפילה במנין, יום הדין לכל באי עולם! אוי גוואלד!

*

נהג המונית הסיט את המצחייה האדומה שלו הצדה, ירק את המסטיק הלעוס מפיו וסקר אותו בחיך עליז. "סינגוג של ג'ו (בית כנסת של יהודים) אתה רוצה?" קימט את מצחו, "אני לא מכיר דבר כזה בעיר שלנו. אין כאן יהודים!"

"זה לא יכול להיות" התעקש רבא"י גרונדמן. לא יתכן שמשמים יטלטלו אותו סתם כך למקום זר דווקא ביום הגדול והנורא, שבו תינשא מלכותך ויכון בחסד כסאך ותשב עליו באמת.

"טוב", התרכך הנהג, "אני נזכר שפעם ראיתי במרכז העיר איזה מסעדה עם שם יהודי, משהו כמו גולדמן. עם סימן גדול של האות "קיי" מוקפת בעיגול. כנראה סמל של "כשר", אקח אותך לשם."

"כן כן, קח אותי לשם", הסכים רבא"י גרונדמן בלהיטותו של טובע הנאחז בקש. "רק מהר פליז, אשלם לך כפול"

"אני יודע" צחק הנהג, "אתה תשלם לי אפילו פי שלוש..."

המונית פיתחה בתוך שתי דקות מהירות שלא היתה מביישת נהג מרוצים ותיק. נמל התעופה על מרחביו נעלם מן האופק ועתה חצו את רחובות העיר ואת הרבעים השונים. מבנים במגוון צורות וצבעים. מבתי בני שלוש קומות שבחזיתם חצרות פורחות, ועד לגורדי שחקים המאפילים על כל האזור בנוכחותם האדירה. כעת עבר שוב לאזור שונה בעיר, שקט יותר. זיגזג בין הנתיבים ועצר פתאומית ליד חנות שהשלט "רסטורנט" (מסעדה) באותיות בוהקות לא השאיר מקום לספק. מבעד לקירות הזכוכית הגדולים נראו מבחוץ אנשים סועדים את לבם בתאבון בריא כשלפניהם מונחים מיטב המעדנים.

"זה כאן" הכריז הנהג כשהוא מפנה את תשומת לבו לשם המסעדה היהודי אופייני "גולדשטיין", ולאות "קיי" מוקפת בעיגול המסמלת את המילה "כשר".

"כאן זה מסעדה, לא בית כנסת" ציין רבא"י גרונדי במורת רוח.

"אם יש יהודים בעיר הזאת, מכאן הם מתחילים" הבטיח הנהג וסימן באצבעותיו סימן של כסף.

בלב מלא חרדה תהיה ותקווה, יצא גרונדי מהמונית, שילם לנהג מחיר מפולפל וגרר אחריו את המזוודה הכבדה ותיק היד כמעט עד פתח המסעדה. לבו צנח בקרבו למראה חגיגת הסועדים הנמרצת. פנים מדושני עונג אלו אינם נראים מוטרדים מאימת יום הדין. האם הם יהודים בכלל? אלולי לי. בכל שנה בשעה כזאת, הוא כבר לבוש בקיטל, ומכין עצמו לקראת היום הנורא בלימוד של גמרא ומוסר ואמירת פרקי תהלים ברגש. היום הוא תקוע במסעדה-מאורה בהילולת זלילה וסביאה ופרצי צחוק המעוררים בו קבס. מה יהיה? מי הוא כאן בעל המסעדה, מי יכול לעזור לו בשעת לחץ כזו. עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.

טרם יקראו ואני אענה. עיניו רק נישאו למרום וכבר ניגש אליו אדם צעיר כהה עור, שערו ארוך וסרט שחור על המצח. שופע חיוכים ונכונות לסייע. "אני ג'קי בעל המסעדה" הציג את עצמו. "יש לך בעיה?" שאל בעדינות והצביע לעבר המזוודה הגדולה.

רבאיי גרונדי נענע ראשו בכבדות וענה "כן, ביג פרובלם". בעיה גדולה.

אפשר לעזור לך?

בבקשה.

הוא סיפר לצעיר כיצד נקלע לכאן ומה הוא מחפש כעת. הצעיר הקשיב לו והתעלם לרגע מהמסעדה ההומה והמלצרים המתרוצצים לכאן ולכאן, כשמגשים עמוסים בידיהם.

"באת למקום הנכון" הפטיר לבסוף, "לא לא, לא התכוונתי למסעדה. אבל ליד הבית של ההורים שלנו יש סינגוגה ישנה ועד כמה ששמתי לב, הבוקר ראיתי שמנקים שם, כמו שנוהגים לעשות בכל ערב חג".

"באמת?" כמעט בכה גרונדי מרוב שמחה, בית כנסת יהודי!! לא יצטרך להתפלל באיזה חור נידח בחדר במלון ביחידות.

הוא רצה שבעל המסעדה יקח אותו לשם מיד, וזה לא סירב כשהבין את מצבו הדחוק של היהודי המזוקן המודאג ממראה השמש הנוטה כלפי מערב.

לאחר עשר דקות של נסיעה במכוניתו של ג'קי, הגיעו אל המקום. זה היה מבנה חד קומתי ישן ומצויד בסימני הזהות הטיפוסיים של בתי כנסת אמריקאיים מלפני שבעים ושמונים שנה. צורת מגן דוד מסביב לחלון העגול בכותל המזרח. מנורה מחלידה על הגג מול שער הכניסה, כתלים עבים.

"שהחיינו וקיימנו" מלמל נרגשות למראה בית הכנסת. מי היה מאמין? להיקלע לעיר זרה לגמרי בקצה העולם, ולמצוא שם בית כנסת אמיתי עם כל הסממנים.

בלב הומה התקרב אל השער. משאלה אחת הציפה אותו כנהר גואה: שיהיה כאן מנין מתפללים! אבא רחימא, עשה עמדי חסד שלא אתפלל ביחידות ביום הדין. מעולם לא אירע לי כזאת.

בעודו משתרך בכבדות, לא הבחין בגבר אחד חבוש כובע מצחייה אדום וחליפה תכלת שנשען על קיר הסורג של שביל המבוא. אולם הלה לא החמיץ אותו. הוא בחן אותו היטב במבטו החודר ופלט שתי מילים, "ידעתי שתבוא".

???

המילים האלו ריחפו בחלל האויר ונקלטו באוזניו. הוא הרגיש שהן מכוונות אליו. עצר בבת אחת והפנה פנים מלאות תמהון ופליאה אל האיש.

זה האחרון נענע בראשו שוב, החליק בידיו על החליפה הבהירה שלבש וחזר שוב על המילים, "ידעתי שתבוא". כעת הוסיף עוד משהו, "אני מחכה לך"

"מי אתה?" פלט גרונדי בקושי.

"השם שלי בנימין בינט, אבל כולם קוראים לי ביטי" חייך האיש והושיט לו יד לחה מעט.

"אתה מכיר אותי?" חקר גרונדי במקום להזדהות.

"לא ולא. הרי זו פעם ראשונה שאנו נפגשים, לא?"

סימני השאלה על פניו של גרונדי התעבו לממדי צינור השקיה מפותל. "איך ידעת שאני צריך לבוא ומדוע חכית לי? הייתי בדרך לג'פרסון, ואלמלי נחתתי כאן נחיתת אונס, לא היינו נפגשים לעולם. אפילו אני לא ידעתי עד לפני עשר דקות שאבוא לכאן, אז איך אתה ידעת?" הציג את השאלה הבלתי נמנעת.

האיש שכיניו 'ביטי' הסתובב והצביע על בית הכנסת. כעת ראה גרונדי מספר אנשים מתבוננים בו מהחלון, בעיניהם היו משהו לא מוגדר. משהו שבין עצב לתקווה. גרונדי לא ידע להסביר. "אתה רואה את בית הכנסת שלנו?" שאל ביטי. "הוא נעול כל השנה ונפתח רק בראש השנה ויום כיפור. אנחנו כאן קומץ מתפללים. בכל ימות השנה, בני הקהילה שלנו, אם הם מתפללים, עושים את זה בבית הפרטי. רק ביחידות לצערנו. אבל בימים נוראים זה משהו אחר. יש לנו, כלומר היה לנו, יהודי יקר שהיה בשבילנו הכל: חזן, תוקע, דרשן. הרוח החיה של המקום, סמואל קאגאן היה שמו. לפני יומיים נפטר בפתאומיות והשאיר אותנו בהלם גמור. כולם כאן היו בטוחים שהקהילה הקטנה שלנו תתפורר באופן סופי. כולם רצו להשאיר בבית. אין בשביל מה לבוא, טענו כולם. לא יהיה חזן, לא יהיה מי שיתקע בשופר, מי שיקרא בתורה. אני טענתי באזני כולם שלא יכול להיות. הקב"ה נקרא "הרחמן", הוא לא יעשה דבר כזה לעדה שלמה של יהודים תמימים שרוצים להתפלל פעם אחת בשנה כמו שצריך. נכון, בכל השנה אנחנו לא בסדר. אנחנו נראים כמעט כמו גויים לדאבוננו הרב. מה לעשות? אנחנו בגלות. אבל לכל הפחות בראש השנה ויום הכיפורים גם אנחנו רוצים להיות הבנים של הקב"ה. כך אמרתי אמש בטלפון עשרים פעם. פשוט טלפנתי לכל המתפללים הקבועים והמרצתי אותם לבוא, ואתה יודע מה עוד אמרתי להם? מה העיקר?"

"לא" עיניו של גרונדי גדלו לשתי צלחות קטנות. הוא עמד המום.

"אמרתי להם: אתם עוד תראו, לפני החג יבוא אלינו יהודי שיודע לתקוע, ולהיות חזן וקורא בתורה, ואפילו דרשן". ביטי נעץ בו מבט חריף "נכון שאתה כזה?"

"אני בהלם גמור, איך ידעת?"

"איך ידעתי? אני הבאתי אותך לפה!" צעק ביטי בהתרגשות. "זאת אומרת לא בידיים. האמונה שלי ושל כל החברים שלי הביאה אותך לכאן. הקב"ה הביא אותך לפה. סלח לי שאילצנו אותך לנחות נחיתת אונס במקום לא מוכר".

"הורדתם את המטוס שלי עם טיל אמונה". מלמל גרונדי הלום רעם. "אני לא מאמין, זה פשוט לא יאומן".

"בוא תכנס אתנו לבית הכנסת". גרר אותו ביטי בשביל מגודר משני צדדיו בעצי מחט קטנים, גזומים בהקפדה. ניכר שיד אוהבת השקיעה את כל מרצה במקום הזה ביממה האחרונה. "יש לנו צמוד אליו חדר אירוח. אתה מוזמן להניח בו את חפצך ולהתארגן".

*

חדר האירוח, התברר, היה דירה שלמה בת שני חדרים, מטבחון ואפילו סלון קטן. זה היה מעונו של אותו סמואל קאגאן המנוח שהתגורר בקצה השני של העיר. המתפללים אבזרו אותו בכל הדרוש לשהות נוחה ככל האפשר. גרונדי פרק את חפציו בתנועות זריזות. השעון התקדם כל העת ללא רחמים ונותרה עוד שעה אחת בלבד עד התקדש החג. במהירות סידר את כל בגדיו וחפציו בארונות ובמגרות. הפריד את תשמישי הקדושה, חפצי המוקצה, ופריטי החולין זה מזה והניח כל אחד במקומו. בנימין בינט בא לעזרתו ועזר לו להתארגן ביעילות רבה. הראה לו את חדר הרחצה וסידר כל דבר במקומו בעת שגרונדי התרחץ לכבוד החג.

לאחר חצי שעה חש הרב גרונדמן כתינוק שנולד מחדש. בבגדי החג שלו, ולאחר מקלחת הגונה היה רענן ונמרץ.

עשרים ואחד מתפללים המתינו לו בענין רב. הם לא חדלו מלהתפעל מאמונתו היוקדת של ביטי, טפחו בחדוה על שכמו וקראו לו נביא קטן.

"אני לא נביא ולא בן נביא", טען ביטי בצניעות. "אבל הבנתי שלא יתכן שהקב"ה יעשה דבר כזה לעדה שלמה של יהודים שרוצים להתפלל כמו שצריך בימי החג הקדושים".

*

ימי החג עברו כחלום. איש לא ידע מי נהנה יותר ממי. רבאיי גרונדמן מקהילתו החדשה, או הקהילה מהרבאיי שנפל אליה משמים תרתי משמע. שני הצדדים יצאו מרוצים ושמחים. אבל ביום הראשון של ראש השנה, לקראת תקיעת שופר אירע משהו שהחריד את שלוותם של המתפללים.

לבית הכנסת נכנסה פתאום קבוצת צעירים שנראו כגויים לכל דבר. חלקם מקורחים, חלקם מגודלי שיער צבוע בכל צבעי הקשת. הצד השווה שבהם שכולם נראו בריונים מגודלים, לכולם היו עגילים לרוב בכל מקום אפשרי בפניהם, ועינים שהבעת הריקנות המרחפת בהן מפחידה. גרונדמן נבהל ברגע הראשון. הוא היה בטוח שאלו בני נוער גויים, אנטישמים מקומיים, המבקשים להתנכל ליהודים הקשישים בעת תפילתם, אולי אפילו להרביץ מכות. להפתעתו הגמורה של גרונדמן, הגיב פתאום צעיר אחד גבוה ומשופם, שנראה כמנהיג הקבוצה בצעקה "אבא, צדקת". הוא ניגש אל ביטי, מארחו הראשון של הרבאיי, לחץ את ידו בהתרגשות ודבר אתו בערנות שעה קלה. לאחר מכן סימן לחבריו תנועה של "לשבת", ואמר להם משהו בשקט. פתאום ניגשו כולם אל המדף, נטלו משם כיפות ומחזורים עם תרגום לאנגלית, התיישבו באחד הספסלים, (מקומות לא חסרו), ועקבו בענין אחר התקיעות ותפלת מוסף. גרונדי הבין שטעה ובני הנוער הם יהודים. נופך של התרגשות נמהל בתפילתו. רבונו של עולם, ראה את בניך, אפילו בחורים כאלו, שנראים ממש כגויים לכל דבר, גם בהם מתעורר הזיק היהודי הכבוי ביום הדין. הנשמה היהודית מפרכסת עמוק, ואינה נותנת מנוח.

כשסיים את תפילתו, ולאחר שהכל עודדו אותו בברכות 'יישר כח' לבביות, פרש לחדרו לסעוד את סעודת החג. ליד הדלת המתין לו הצעיר המשופם והגבוה.

"אני הבן של ביטי". הציג את עצמו. "אבא שלי כל הזמן טען שלא יכול להיות דבר כזה שהקב"ה ישאיר את המתפללים לבד, בלי חזן ותוקע. אני צחקתי עליו, ואמרתי לו שהעולם שלנו לא מתנהל לפי משאלות לב, אלא לפי חוקי הפיזיקה, ומה שקובע זהו החומר ולא הרוח, או הדמיון כמו שאני קורא לזה. לא יכולתי לחכות עד שיסתיים החג, ובאתי עם כל החברים כדי להראות לאבא, שבחיים שלנו לא ההזיות והרצונות הן הקובעות. אבל כמעט בלעתי את הלשון כשראיתי אותך. אבא צדק. ובאמת הוא והקהילה שלו לא נשארו לבד. תגלה לי מי אתה ואיך הגעת לכאן? את האמת! אבא שלי הזעיק אותך בטלפון בערב החג? הוא מכיר אותך מאיזשהו מקום? בודאי הבטיח לך הרבה כסף".

"שום דבר מכל מה שאמרת" הכחיש גרונדי נמרצות. "אביך שלח אלי נשק לא קונבנציונלי שנקרא 'טיל קרקע-אמונה' והוריד אותי מהמטוס. או מה שיותר נכון, הוריד את המטוס כולו לכאן".

"מה??!!"

גרונדי סיפר לו בקיצור אגב אכילת הדגים והבשר, מה עבר עליו ביום אתמול ובאיזו צורה מפתיעה תפס אותו כוח נעלם בצווארו, והביא אותו למקום שבקושי שמע עליו.

"אני לא מאמין" הלם הצעיר באגרוף על השלחן. "זה פשוט לא יכול להיות".

"אולי, אבל זה קרה רק אתמול" גיחך גרונדי ומהל את כוס התה שלו בכפית דבש. "גם אני לא חשבת" שאשב כאן ואנהל אתך שיחה כזאת. הייתי אמור להיות בקהילה הקבועה שלי בעיר ג'פרסון, שאתה אני שוהה בכל שנה בימים נוראים מזה עשרות שנים".

"אהה". הבזיק בעיניו של הצעיר ניצוץ של חריפות והבעה שובבה עלתה על פניו. "אבא טען שלא יתכן שהקב"ה ישאיר קהילה שלמה של יהודים בלי חזן ותוקע. ומה עם הקהילה בג'פרסון. הם לא יהודים? האם הקב"ה עשה לקהילת בייקר נס על חשבון קהילת ג'פרסון?!..."

"לא ולא" הסביר גרונדי בנחת. "מזה שנים שאני מבקש לפרוש מהתפקיד שלי בג'פרסון, ומסביר להם שקשה לי להיטלטל בגילי את כל הדרך הרחוקה הזו, רק בגלל שאין להם רב. לפני שנתיים הכשרתי צעיר אחד מבני הקהילה לתפקיד ממלא מקום קבוע שלי. דאגתי מראש שיוכל ליטול את כל הפונקציות שלי בבוא היום. הוא יודע לעבור לפני התיבה, לתקוע בשופר, לקרוא בתורה, ואפילו למסור שיחת התעוררות קצרה לפני התפילה".

הצעיר בנו של ביטי, שהציג את עצמו בשם ניל, נשאר ללא מענה. ההוכחה היתה כה חותכת, שלא היה מה לומר אחריה.

לאחר כמה דקות של הרהורים. נעץ הצעיר מבט ברבאי, גרונדי חשב שהוא רוצה לומר משהו ואין לו אומץ. "דבר, דבר" עודד אותו.

ניל היסס לרגע קצר. התאזר בעוז ואמר. "יכולתי לשתוק ולא לומר דבר. אך יש בי מידה של יושר אינטלקטואלי. אינני יכול לברוח מהאמת. אני חייב לומר לך שאני נמצא ב'שוק' מוחלט, ממש קשה לי לדבר".

רבאי גרונדי הבין שכדאי לשתוק בשלב זה ולתת לצעיר להסביר את עצמו. ניל התכנס שוב בעצמו וקולו הושפל. "כשהיינו ילדים ואפילו נערים, גם אנחנו היינו שותפים לכל ההווי הזה המתחולל כאן. באנו להתפלל בבית הכנסת שלושה ימים בשנה. שני ימי ראש השנה ויום כיפור. כשגדלתי ועמדתי על דעתי לא יכולתי להבין את הזיגזג הזה. את היהדות המקוטעת הזו. אנחנו גויים כל השנה ויהודים רק בימים הנוראים!?! לעגתי ל"יהודי שלושת הימים" המתנהגים כל השנה כמו כל הגויים סביבנו, ורק פעם אחת בשנה פתאום הם נזכרים ביהדותם. נטשתי הכל מאחורי גבי. כבר שנים שאין בי זיק של אמונה. אני כופר גמור. אבא שלי מנהל אתי ויכוחים מזה שנים ואינו מצליח לשכנע אותי בכלום. אותי יהדות כזאת לא משכנעת. באוניברסיטה החלטתי שהמורים צודקים, היקום כולו איננו אלא התפתחות אקראית שהחלה במפץ הגדול, ובכמה יצורים נחותים ששדרגו את עצמם עד שהפכו לאדם. לאחרונה קשרתי קשרים עם בת למשפחה נוצרית ואני עומד להינשא לה בעוד שבוע. אינך יודע כמה אבי מצטער בגלל זה. הוא בכה לפני כמו תינוק שלא אעשה את הצעד הנורא ולא אשרוף מאחורי את הגשרים. הטחתי בו דברים קשים והסברתי לו שאין לו שום זכות לתבוע ממני לוותר על אושרי, רק בגלל אמונתו המצומקת.

כאשר החזן שלנו קאגאן, נפטר לפתע לפני כמה ימים. גיליתי פתאום אבא אחר. התברר לי שאבי אולי יהודי הרבה יותר מכפי שאני חושב. אבא עמד כצוק סלע איתן באמונה לווהטת, ושכנע את כל הקהילה שבודאי ישלחו לנו משמים ממלא מקום, לעגתי לו וחשבתי: הנה ההזדמנות להוכיח לאבא, עד כמה אמונתו נבובה ותפלה.

"באת אתה והפכת לי את הקערה על פיה" רגש ניל בקול נסער, "אני לא מאמין. היושר שבי לא מאפשר לי לעצום עינים ולומר שזהו סתם מקרה. מה שקרה פה כעת, זה דבר שאין לו הסבר בשום רובד ביולוגי והגיוני כלשהו. זה פשוט נס אמיתי. ואם כך, אם יש יהודים כמוך שהיהדות שלהם לא גנוזה בארון בכל ימות השנה ויוצאת מהנפטלין רק לקראת החגים, אני חושב שעלי להסיק מסקנות אישיות".

רבאיי גרונדמן רצה לומר עשרה דברים בבת אחת. מחשבה אחת הממה אותו לחלוטין ולא הצליחה להתלבש במילים: הרי את הסטטיסטיקה העגומה של התבוללות יהדות ארה"ב, מקרהו הבודד של ניל לא ישנה כלל. גם אם המסקנות האישיות עליהן רמז, יתבטאו בסופו של דבר, הלוואי, בנטישתה של בת אל נכר, ונישואין לבת העם היהודי. אבל צא וראה כיצד על כל נשמה יהודית, ישנה יד מכוונת, יד רחומה הדואגת לה שלא תאבד. למען נשמתו של ניל, בן אחד של עם ישראל, מתקלקלת מערכת ההגאים של מטוס משוכלל באופן פתאומי ולא מוסבר, ומצניחה אותו לעיר זרה. להוכיח לצעיר תוהה שהוא טועה, ולהראות לו בעליל כי ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה.

בכל משלה! בין הערים בייקר וג'פרסון מתגלית יד האלוקים ומלכותו המושלת בכל.

אם יאמר זאת לניל, יבין אותו?

אבל ניל היה זריז ממנו. "אני חושב לבוא לפה גם מחר, באיזו שעה מתחילה התפילה?"...

~~~~~

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!!

hanoch90@gmail.com